ראַדאָמער-קעלצער לעבען

Radom, dnia 16-go Września 1938 r.
ראַדאָם, פרײַטאָג כ׳ אלול תרצ״ח
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15 - 18

בטזאָרגט אײַך בעצײַטענס מיט „שטעדט" אין שוהל.

מיר מאַכען בעקאַנט אַזוי די מתפללים פון שוהל און אַזוי די שטאָדט בעלי-בתים, אַז זיי זאָלען זיך באַצייטענס בעזאָרגען מיט „שטעדט" אין שוהל, אויף די ימים-נוראים. מיר בעטען אַזוי מענער און פרויען צו קומען אויסקויפען פלעצער און תיכף בעצאָהלען. דאָס זעלבע ברויכען ערלעדיגען אייך די יעניגע, וואָס האָבען אייגענע „שטעט". דאָס בעזאָרגען זיך מיט „שטעדט" מוז ווערען ערלעדיקט ביז די ערשטע סליחות. **די אַלע וואָס וועלען האָבען בעצאָהלט, וועלען בעקומען איינטריטס-קאַרטען** און די וואָס וועלען אַזעלכעס נישט האָבען צו בעווייזן, וועלען נישט אריינגעלאָזט ווערען אין שוהל. אפילו די וואָס האָבען אייגענע „שטעט"

די איינטריט׳ס-קאַרטען פיהרען מיר איין, ווייל ס׳איז פאָראויסגעזעהן א גרויסער געדראַנג צוליב דעם בערימטען **חזן ראַנטאַל**, וואָס וועט דאַווענען מיט א גלענצענדן כאָר אונטער דער לייטונג פון גוט בעקאַנטן דיריגענט **דורמאַשקין**.

מיר בעטען נאָך אַמאָל: בעזאָרגט אייך מיט די „שטעדט" ביז די ערשטע סליחות יעדן טאָג: אין שוהל פון 7 ביז 9 אָוונד. שפּעטער וועלן מיר נישט אָנערקענען קיין שום טענות און פּרעטענזיעס. די ערשטע סליחות וועט זאָגען חזן ראַנטאַל מיט׳ן כאָר.

די גבאים פון דער שטאָדטישער שוהל.

אָבטײלונג פאַר קעלץ אויף זייט 7

אָבטיילונג פאַר אָסטראָוויעץ אָפּאַטאָוו, וויטרז טבניק און סביבה — — אויף זייט 7

מיר גראַטולירען הערצליך דעם ה׳
שילם ווינטרויב און **פרוי**
צו דער האָכצייט פון זייער טאָכטער
ראַכעלא מיט ה׳ **יאַקוב ווערבער**
דעם יונגען פּאָר א גליקליכע צוקונפט
און די עלטערען פיעל נחת.
מלך פישמאַן און **פרוי**. (מאַלטשעווסקי 9)

Z intencji zaślubin
p. Edzi Ajzenmanówny
z p.
Majerem Finkielsztajnem
dużo szczęścia na nowej drodze życia
życzy
Komitet „Wizo" w Radomiu

א האַרציגען מזל טוב ווינשען מיר דעם ה׳
ישעיה אייזענמאַן און **פרוי**
צו דער האָכצייט פון זייער טאָכטער
עדזשע מיט ה׳ **מאיר פינקעלשטיין**
דעם יונגען פּאָר גליק אין זייער נייעם לעבענס-וועג
און די עלטערען פיעל נחת.
מלך פישמאַן און **פרוי**. (מאַלטשעווסקי 9

Lekarz - dentysta
Henryka Rakocz
POWRÓCIŁA
Radom, ul. Piłsudskiego 13, m. 2

Cukiernia TURECKA
właściciel Kassim Ałtasz
otwiera z dniem 24 b. m. swoją cukiernię przy
ul. Żeromskiego 9
Doskonałe wyroby cukiernicze i piekarskie
do nabycia z dniem otwarcia.
przyjdź i przekonaj się!

פאָרערט איבעראַל
נאָר די
בעסטע ליכט
«מעטראָפּאָל»

Komunikacja Autobusowa
na linii
LUBLIN-ŁÓDŹ
przez Puławy, Radom, Przytyk, Nowe Miasto, Rawę Mazowiecką i Brzeziny
Zawiadamia, że z dniem 5-go września r. b. uruchamia dalsze dwa autobusy. Odjazd z Radomia do Łodzi o godzinie 4^{10} i 9^{15} rano. W Kierunku Lublina o 15 i 21^{15}. Luksusowe 30 osobowe samochody Chevrolet, zapewniają wygodną podróż. Autobusy kursują codziennie.

DR. MED.
A. Łuczno-Lewi
CHOROBY OCZU
POWRÓCIŁA i PRZYJMUJE
w godz. 9 — 12 i 16 — 18.
RADOM,
ul. Moniuszki 12, tel. 24-98

בעקאַנטמאַכונג
איך מאַך בעקאַנט, אַז איך נעם-אָן צו מאַכען **פערשידענע מעבעל פון אלע סאָרטען. ביליג, צו צוגענגליכע פרייזען, גוטע בעדינונגען.**
קומט און איבערצייגט אייך אויף בערנאַרדינסקאַ 10 (פּיעקלאַ).
מיט אַכטונג **יוסף פרידמאַן**

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA
DOBRA KAWA

Gdy na dancyngu, lub balu chcesz
szaleć
I chcesz naprawdę być w dobrym humorze
To musisz tylko w gilzach „WAWEL"
palić
Nic ci na humor lepiej nie pomoże

זונטאָג ייד אלול תרצ״ח (11 סעפּטעמבער 1938)
איז געשטאָרבען אין עלטער פון 77 יאָהר
אונזער געשעצטער און חשוב׳ער פאָטער

ר׳ זעליג אליעזר בעלצבערג ז״ל

(א ראַדאָמער בן-עיר)
אין זעלבען טאָג איז ער געקומען צו זיין אייביגע רוה אויף דעם יודישען בית-עלמין אין קאָנאַרע
מעגען וואָס עס זענען מודיע די אין טיפען טרויער פערבליבענע זוהן
שלמה יודעל בעלצבערג און **שוועסטערן.**

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
אונזער שותף און פריינד **איטשע גאָלדשמידט**
צוליב׳ן טויט פון זיין ליבער אונפערגעסליכער פרוי

גיטל נ. ע.

זאָל ער זיין געטרייסט אין זיין גרויסען צער

משה וואָודקע, פרוי און **קינדער.**

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשצי"
הײַנט פרייטאָג און שבת 9^{15}
הומאָר און געלעכטער
דזשיגאַן, שומאַכער
די בעסטע אויספיהרערין פון יודישען פאָלקס-ליד
לאַלאַ פאָלמאַן
אין א גרויסען אַקטועלען פּראָגראַם
האָט די וועלט א יודעלע
פּרעהליכע פאַנאָראַמע אין 2 טיילען 15 בילדער
טעקסטען: גאָדעלמאַן, גאָלדשטיין, י. פערלאָוו.
מוזיק: י. שאַיעוויטש, לאַלא פאָלמאַן. דעקאָראַציעס: א ליבערמאַן. ביים פּאַרטעפּיאַן י. פערלאָוו
בילעטען פריהער צו בעקומען אין וואַרשטען-האַנדעל ושעראָמסקי 9 און ביי דער קאַסע.

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נייע גאַרדעראָבעס, שניי-ווייסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבעריי און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס׳האָט זיך נאָך נישט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער אונפאַכמענישער ארבייט. ס׳ווערט אויך געוואַשען אויף טריקען — ביליגע פּרייזען — פּינקטליכע אויספיהרונג סאָלידע בעהאַנדלונג
קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפּיצ. טעל 19-70
פיליעס: זשעראָמסקי 1 טראַוגוטטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59
ביליג צו וואַשען קאַפעלושען

אונזער ווארט
און וואס זענען זיי זינדיג?

כמעט א גאנצען זומער געהט נישט אראב פון די צייטונג׳ס-שפאלטען די דיסקוסיע ארום בית-יתומים און מושב-זקנים. די דיסקוסיע פערשארפט זיך פון מאהל צו מאהל און נעמט שוין לעצטענ׳ס אן גאר שארפע פארמען.

ארויסגערופן די דיסקוסיע האט דער ערשטער דער פרעזעס פון בית-יתומים און מושב-זקנים, ה׳ איתמר אדלער, וועלכער האט זיך בשעתו געווענדעט צו דער עפענטליכקייט מיט אן׳ערקלערונג פארוואס די עזרה האט היי-יאהר נישט איינגעארדענט קיין פסח-אקציע. ה׳ אדלער האט אין דעם בעשולדיגט די גמינע און ה׳ דען אלס פרעזעס פון דער גמינע האט געענטפערט און דערביי בעריהרט א ענין פון אסיגנאציעס.

אזוי האט עס זיך אנגעהויבען און עס וואלט אפשר שטיל געווארען ווען די פערוואלטונג פון ב״י מישט זיך באלד אריין און גיעט א קלארען ענטפער, אדער זי רופט א זיצונג, א ברייטערע, מיט׳ן אנטייל פון געזעלשאפטליכע עסקנים, וועלכע פארשען אויס די זאך און גיבען ארויס זייער אורטייל מכח די אסיגנאציעס. אזוי ארום וואלט דער ענין בעהאנדעלט געווארען ביי פערמאכטע טהירען און עס וואלט געווען שא-שטיל, אזוי ווי עס ווינשט זיך ה׳ מערין, וועלכער האט חס אויף דער אינסטיטוציע און וויל נישט דערלאזען, אז זי זאל ווערן מיטגעריסען אין דאזיגען שפיל.

ס׳איז אבער אזוי נישט געשעהן, און דערפאר דער איצטיגער קאמף, וועלכער הויבט זיך ביסלעכווייז שוין אן אראבקייקלען פון די געזעלשאפטליכע רעלסן און געהט אריבער אויפן פערזענליכען באדען. דאס איז נישט קיין געזונטע ערשיינונג און נאך מעהר שעדליכער ווערט עס טאקע פאר דער אינסטיטוציע גופא. און דא פרעגט זיך ואלה הצאן מה חטאו: וואס זענען שולדיק די יתומים מיט די זקנים?

עס דערמאהנט מיט זיך דער קאמף די מעשה מיט יענעם ליטוואק, וואס איז געזעסען על התורה ועל העבודה. געלערענט טאג און נאכט און געווען אזוי פערטוהן אין לערנען, אז ער האט פערגעסן, אז ס׳איז דא א גאט אין הימעל. ס׳איז כמעט דאס זעלבע אויך דא. אלע קריגען זיך ארום בית-יתומים און די זקנים, אבער דערביי פערגעסט מען אין די יתומים און זקנים גופא, אז דאס זענען לעבעדיגע מענשען און מען דארף זיי מ פ ר נ ס ז יי ן און ערציהען. הוץ דעם געפינען זיך אפשר מענשען, וואס זענען זיך מורה היתר צו פערמאכען די הענד, חאבענדיג א גרייטען תירוץ, אז ס׳איז א קאמף און מ׳זאגט דאס און יענץ.

אין בית-יתומים הויבט זיך דערוויילן פיהלען א קריזיס און די לאגע ווערט ערנסט. דער דאזיגער מאמענט דארף איבערוועגען אלץ און דיקטירט צו מאכען א סוף צו דער פאלעמיק. מ׳דארף געהן צום טיש און א קוק טוהן אין פנקס, אבער דאס דארף געטוהן ווערען ערנסט און אהן אויפגעברויזטקייט. דאס איז א זאך פאר זיך, אבער גלייכצייטיג איז א חוב צו קומען מיט ברייטע שטיצע פארן בית יתומים און מישב זקנים. עס געהט צו יום-טוב, און בכלל איז דארט א גאנצ זומער פיהלבאר א היבשער דוחק און פינאנסען. קיינער טאר זיך נישט אנ-חארימען און ציהען פראפיט פון קאמף. דאס וואלט געווען ווייט נישט ריכטיג. זאל זיך קיינער נישט לערנען קיין היתר, ווייל אויב ס׳איז באמת וואס געשעהן ווערט דאס ביין בעזייטיגט ווערען, ווייל אין דער אנפיהרערשאפט פון ב״י און מ״ז איז אלענפאלס נאך דא פעראנטווארטליכע און איבערגעגעבענע סוער, וואס זענען באמת אויסען דאס גוטס פין דער אינסטיטוציע און אפילו מיטן ארויסרופען דעם קאמף האבן זיי געמיינט נאר בלויז די טובה. די דאזיגע מענטשען וועלען געוויס איינשטעלען א בעסערע ארדנונג.

זאלען אונזערע ווערטער נישט פערשטאנען ווערען אלס שוואכקייט פון אונזער זייט. ניין, דוקא דערפאר, וואס מיר בענוצען זיך מיט א צו-שארפען כלי-זין, פון וועלכען דער ערשטער קרבן קען פאלען די אינסטיטוציע, אט דעריבער פערציכטען מיר אויף אונזער נצחון. מיר ווילען נישט געווינען, כדי די יתומים און די אלטע לייט זאלען גישט פערשפילען. מיר ווילען פערשפילען פאר דער טובה פון די יתומים און זקנים, אז זיי זאלען נישט בלייבען אהן א היים.

אויב יענער אונטער-שמש, וואס האט זיך גוט בעלעקט אין די פילאנטראפישע אקציעלעך וועט זיך וועלען איבערצייגען, צי דאס כלי-זין געגען איהם איז טאקע שארף, וועלען מיר איהם צוליב טוהן און ער וועט עס קענען דערפיהלען, אבער דאן וועט עס געמאכט ווערען אנדערש. מיר וועלען אים אוועקרייסען פון די קרנות המזבה, אין וועלכע ער קלאמערט זיך אזוי פעטס, וועלענדיג מכפר זיין דערמיט און פערדעקען אנדערע „מעשים-טובים״. אויב ער ווערט יעצט ניצל, איז עס נאר אין זכות פון די קליינע יתומים און פון די אלטע עלענדע מענשען, וואס דארפען נישט און טארען נישט ליידען פאר עמיצענ׳ס זינד און עבירות. דאס ארט, וואו עס שטעהט דער בית-יתומים און מושב-זקנים, איז הייליג און מ׳טאר נישט לאזען מעהר דאס פייער צופלאקערן. דארט מוז ארומגעצוימט ווערען פאר אויסענוועניגסטע קאמפען, וועלכע טארען נישט מעהר אהין ארייננדרינגען.

ס׳איז גענוג מיט דער פאלעמיק. דער קאמפ׳ס-פראנט אויף אבאזשיסקע דארף ווערען ליקווידירט. די דיסקוסיע האט וואס אנ׳אמת געהאט איהר פעולה, אין א געוויסען פרט איז זי געווען זאגאר נוצליך און נויטווענדיג. די פאלעמיק האט אלענפאלס געהאט פאזיטיווע מאמענטען, (פערשטעהט זיך, אז נישט די אידיאטישע „זופ-רעוועלאציעס״) אבער ס׳געהט שוין אריבער די מאס. דעריבער גענוג! זאל קודם אלץ געברענגט ווערען אין ארדנונג און זאל מען פון יעצט אן מעהר געדענקען אין דעם וויכטיגען בנין אויף אבאזשיסקא. אין די 120 נפשות, וואס ברויכען ערנעהרם און ערצויגען ווערען.

איינער.

CYRK STANIEWSKICH
וועלט-בעריהמטער צירק פלאץ - יאגעלאנסקי

דער גרעסטער אין פוילען ניי - איינגעארדענטער 4-זעגעלדיגער צ י ר ק

נ א ך 4 ט ע ג

פרייטאג דעם 16 - טען ד. ח. 8 30 די ערשטע פארשטעלונג

אין דעם שעהנעם פראגראם געפינען זיך: עלפאנטען טרעסור, פערד טרעסור, איין ארטיסט אהן הענט, די בעקאנטע קלאוונען קוקוש און באבבי און אנדערע אינטערעסאנטע נומערען.

אלזא היינט טרעפען זיך אלע אין צירק אויף די הערליכע פארשטעלונג.

שבת זונטאג און מאנטאג

צו 2 פארשטלונגען 4 30 און 8 30

ד א מ ע ן ב ח נ ם

דערקאוואל יר קויפט איין בילעט און האט רעכט מיטצונעמען איין דאמע

דער זוויעזשינעץ איז אפען אלע טאג פון 10 פריה ביז 7 אווענד. איינטריט 25 גר.

אינטערסאנטער פראצעס פון 2 שניט-סוחרים אין ווארשא

פאר׳ן היגען שטאדט-געריכט איז די וואך פארגעקומען א פראצעס פון צוויי ווארשאווער שניט סוחרים און דער געגנ-שעס גאס, ש. ראזענבלום און פייגענבוים. זיי זענען בעשולדיגט געווארען דורך דעם היגען סוחר אברהם נייהויז, אז זיי האבען געזאלט פאר איין וועקסעל אויפמאהנען 2 מאהל צו 500 גילדען.

אויפ׳ן פראצעס האבען די 2 ווארשאוער סוחרים ערקלערט, אז נייהויז האט עטליכע מאהל זיי באנקראטירט און נישט געוואלט צאהלען די רעגולאציע-וועקסלען אויף 200 גילדען, אזוי אז זיי זענען דאמאלס געוועזן געצוואונגען אויפצומאהנען די גאנצע סומע צום פראצעס איז אויך ארויסגערופען געווארען הרב קעסטענבערג, וועלכער האט ערקלערט, אז נ י ש ט וועלענדיג דערדריקען נייהויז׳ען האט ער געבעטען די ווארשאווער סוחרים זיי זאלען ביי איהם נישט נעמען מעהר ווי די רייזע-קאסטען.

נייהויז פערלאנגט דא א שבועה פון הרב קעסטענבערג, אבער דער ריכטער בעפרייט איהם דערפון. דער אורטייל — מארגען שבת. אר

פון טעאטער און קינא

דזשיגאן און שומאכער אין טעאטער „ראזמאיטאשצי״

האט די וועלט
א יודעלע —
האט זי פון איהם
צרות
האט א יוד
א וועלטעלע —
טויג עס
אויף כפרות

לאמיר-זשע זינגען א זמרל.
א זמרל פון אונזערע צרות.

און ווער נאך קען עס מאכען בעסער ווי דזשיגאן און שומאכער וועלכע זענען זעהר פאפולער און שטארק בעליבט ביים עולם.

האבען זיי טאקע ביידע אראבגעטאשטשעט קיין ראדאם א פרעהליכע פאנאראמע א. נ. „האט די וועלט א יודעלע״.

מיט זיי קומט לאלא פאלמאן. מען דארף זי נישט פארשטעלען. זי קומט מיט א ניי פעקעל לידער און לידעלעך.

און דאס אלץ צוזאמען שוין היינט פרייטאג-צונאכטס, אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי״.

פון קינא „אפאללא״

אין קינא „אפאללא״ איז צום נייעם סעזאהן דורכגעפיהרט געווארען א רעמאנט. דער ערשטער פילם מיט וועלכע ס׳ווערט געעפענט דער קינא-סעזאחן, הייסט „מארקא פאלא״, וואס געהט היינטיגע וואך. אין פילם שפילען: דער בעריהמטער גארי קאאפער און סיגריט קוריע. דאס איז א קאסטבארער פילם, וועלכער ווערט געשפילט אין ראדאם פריהער ווי אין ווארשא.

פון קינא „אדריא״

היינטיגע וואך ווערט געוויזען צום אנהויב-סעזאהן א הערליך בילד „די צווייטע יוגענד״, דער פילם, אין וועלכען ס׳בעטייליגען זיך די סטארען סטעמפאווסקי, גארטשינסקא, צוויקלינסקא א. א. מאכט א שטארקען איינדרוק מיט זיין דראמאטישען אינהאלט.

חוץ דעם פילם איז צוזעהען אנ׳אינטערסאנטע פאט-צוגאבע און א קאלירטער פילם.

יודישער הויז-אייגענטימער בעשולדיגט איז מאהנען צוויי מאהל געלד ביי זיין לאקאטאר.

דער אידישער הויז-אייגענטימער אין ראדאם אברהם אייזענמאן האט שטענדיג קאנפליקטען מיט זיינע לאקאטארען: דא האט ער זיך געשלאגען מיט די לאקאטארען, דא האבען זיך די לאקאטארען מיט איהם געשלאגען, דא האט ער זיי בעליידיגט, דא האבען זיי איהם בעליידיגט. מיט איין ווארט, יעדע פאר וואכען שטעהט ער פארן געריכט, אויב נישט אלס בעשולדיגער איז אלס בעשולדיקטער.

מיט עטליכע טעג צוריק איז אברהם אייזענמאן ווידער געשטאנען פארן שטאט-געריכט. דאס מאהל אלס בעשולדיקטער.

ער ווערט בעשולדיקט אין דעם, אז הגם דער לאקאטאר בערעק מארא האט איהם פאר דירה געלד געגעבען א וועקסעל אויף 40 גילדען און דאס געלד בעצאהלט, האט איהם דאך אייזענמאן דאס וועקסעל נישט צוריקגעגעבען און ווידער אויפגעמאהנט דאס געלד.

אייזענמאן טענה׳ט, אז ס׳איז נישט אמת, אז מארא האט דאס וועקסל נישט געצאהלט.

הגם עס האבען זיך געפונען עדות וועלכע האבען פעסטגעשטעלט, אז מארא האט דאס וועקסעל געצאהלט, איז דאך אייזענמאן בעפרייט געווארען, ווייל לויט דער געריכט׳ס-פראצעדור איז נישט געוועזען קיין גרונד צו פערארטיילען איהם. אר.

Życzenia pomyślności i szczęścia
Rodzinie Wincer
z intencji zaręczyn Ich córki i siostry
C e s i
z p.
Sewkiem Markiewiczem (Łódź)
składa K. Goldberg

אכטונג ראדאמער לעזער!

עס ווערען שוין אנגענומען
לשנה טובה - וואונשען
צו ביליגע פרייזען
ווענדען זיך אין דער רעדאקציע
„ראדאמער - קעלצער לעבן״ שווארליקאווסקא 20.

געברידער האנצבערג
האבען געעפענט
אני׳ ערשטקלאסיגער רעסטאראן
א. נ.
„קאפע-באר״
ווארשא, גראניטשנא 1
בעסטע, געשמאקפולע און כשר׳ע עסענס
אונטער דער אויפזיכט פון א ספעציעלען נאמן.
אלע ראדאמער, וואס קומען קיין ווארשא דארפען געדענקען דעם אדרעס און בעזוכען דעם פיינעם רעסטאראן פון זייערע לאנדסלייט.

Jeśli mydło, to mydło «Trójka»

נויטיג יונגלעך צו טראגען צייטונגען
מעלדען זיך אין רעדאקציע פון „ראדאם-קעלצער לעבען״

Nowoczesne żyrandole
otrzymasz tylko
w firmie
„ELEKTRO"
właściciel L. Bergajzen
Radom, ul. Żeromskiego 14

איך דריק אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
דער פאמיליע **גאלדשמידט**
צוליב׳ן פערלוסט וואס איהר האט געליטען
דורכ׳ן פריהצייטיגען טויט פון אייער פ ר וי און מ ו ט ע ר
ג י ט ע ל נ. ע.
נחום פרידמאן

פאר'ן כבוד פון דער אינסטיטוציע.

„פרא האנארע ראמוס" *)

הויכגעשעצטע און חשוב'ע מיטגלידער פון בית־יתומים און מושב־זקנים־פערוואלטונג!

אייער ערקלערונג א. נ. „אונזער אנטווארט" האט זיך צופעליג געטראפען די פאריגע וואך אין איין צייטונג בשכנות מיט מיין ארטיקל אין וועלכען עס געפינט זיך א זאץ „די פרייע טריבונע און מיט דער הסכמה פון בעטרעפענדען רעדאקטאר, אויך די פרעסע זענען צוגענגליך פאר אלע און עס איז א חוב אויף יעדער פראגע צו ענטפערען". איך מוז אלזא זיין קאנסעקווענט און אויך אויף אייערע ערקלערונגען געבען א תשובה. זעלבסטפערשטענדליך, האט איהר חס וחלילה נישט פערדינט אויף בעמערקונגען פון דעם מין, וועלכע עס קומען היילינ די פערזאנען, וועלכע קריגען זיי. פאר אייך, חשוב'ע פערוואלטונג'ס־מיטגלידער האב איך דעם גרעסטען רעספעקט און אנערקענונג; פיעל פון אייך פעהלען קיינמאהל נישט אין די נדבות־רשימות פון יעדער אקציע, פיעל פון אייך זעהט מען אפט אפפערען צייט און מיה ביי זאמלונגען, ביי אימפרעזעס, פאר אייער אינסטיטוציע, ווי אויך פאר אנדערע אינסטיטוציעס; פיעל פון אייך בעגרעניצען זיך נישט מיט איין אינסטיטוציע, נאר טראגען דעם עול אפילו אין עהנליכע אינסטיטוציעס און אויף יעדן רוף זיינען זיי גרייט צו דיענען דער געזעלשאפט — און נישט אזוי ווי דער וואס זאגט לא הא ולא הא, נישט קיין געלד, נישט קיין טרחה, בלוין א שענע פויזע, שענע ווערטער, שעהנע פראזען, און, אז עס לאזט זיך — אויך פערזענליכע נוצען.

דאך געפין איך פאר ריכטיג אייך אויפמערקזאם צו מאכען אויף פאלגענדעס:

1) ערשטענ'ס געפין איך, אז א פערוואלטונג, וועלכע האט א געהעריגען פערזאנען־צוזאמענשטעל אין איהרע רייהען, ווי אייערע (איך רעד נישט פון דער גענעראליציע) און וועלכע רעפרעזענטירט א וויכטיגע אינסטיטוציע, מוז זארגען, אז איהרע עפענטליכע ארויסטרעטונגען זאלען זיין זאכליך און ענטהאלטען אנ'ערנסטען אינהאלט. דאס לאזט זיך אבער גישט זאגען ווען מען טרעפט אין א רעזאלוציע אויסדרוקען: „א קינסטליכער שטורעם אין א לעפעל וואסער, די מיטגלידער זענען רייף און דערוואקסען" (ווער צווייפעלט דען?) און א דעפיניציע, אז די פאלעמיקער האבען גאר אייגענע חשבונות און אמביציעס.

2) מ'קען קיין קריטיקער נישט מבטל מאכען מיט א פארוואורף, אז ער מיינט אייגענע אמביציעס און חשבונות. עס איז דא א מיינונג, אז ס'רוב קריטיקער האבען א געוויסען אינטערעס צוליב וועלכען זיי קריטיקירען. עס קען זיין אנ'אייגענער און עס קען זיין א געזעלשאפטליכער, אבער אנ'ערשעפענדער ארגומענט איז דאס נישט. אויף דעם עצם ענין ברויך מען ענטפערען.

3) עס איז גאנץ לעכערליך צו ווענדען זיך צום קריטיקער מיט א פערלאנג אויפצוהערען צו פאלעמיזירען, דעסגלייכען אויפצופאדערען א צייטונג, וועלכע לייסטעט געזעלשאפטליכע דיענסט דורכדעם, וואס זי זוכט אלזייטיג צו בעלויכטען יעדע ערשיינונג אין געזעלשאפטליכען לעבען — זי זאל אויפהערען צו שרייבען. נעמט א ביישפיעל: די פערוואלטונג פון דער גמינע וועט זיך ווענדען אפילו צום פערנונפטיגסטען זשורנאליסט מיט א בקשה נישט צו קריטיקירען, ווייל עס ברענגט שאדען דער גמינע, וועט עס האבען א זין? פאר קריטיק איז דא אנ'אנדער געוועהר — אבוועהרען מיט ארגומענטען און פאקטען.

4) איך און אויך אנדערע וועלען זיך קיינמאהל נישט איבערצייגען, אז די פאלעמיק ברענגט שאדען דעם בית־יתומים און מושב־זקנים. איך האב שוין איינמאהל געשריבען, אז דאס איז סאפיסטיק. אייער אינסטיטוציע און איהר ערהאבענער ציעל שטעהען אונבעריהרט. מען רעדט נאר פון מאנכע פערזאנען, וועלכע ברויכען זיך אליין פערטיידיגען. פערקעהרט, די פאלעמיק וועט און האט שוין איינגעברענגט דער אינסטיטוציע א פאר הונדערט זלאטעס, וועלכע וועלען ערשט טרעפען אין אייער קאסע אריין.

מיט דעם רעכט אוז מיט דער לאזונג „די פרייע טריבונע פאר אלע" וואלט איך מיר ערלויבט אייך צו זאגען: זייט נישט אזוי לייכט צו פערעפענטליכען רעזאלוציעס פאר די פיהרער, וואס פערדיענען דאס נישט; בעסער וואלט געווען צו זארגען דערפאר, אז די מנהיגים זאלען האבען אנ'אנדער פנים.

סוף כל סוף צווינגט איהר מיך דאך כאטש איין פאקט פון מעהרערע — געוויס אייך אונבעקאנטע — צו פערעפענטליכען. צי ווייסט איהר פון א פאל, אז אייער גענעראליציע האט א מאהל צוו. אנד. ערהאלטען 2 עטאט־קוויטלעך אויף 200 און 100 זל. צו די צאהלער'ס פרוי פ. צ. און ה' ש. א. וועלכע די גמינע האט אויפ'ן גרונד פון רעקורסען שפעטער זייערע סקלאדקעס רעדוצירט אויף 100 און 50 זל. און די פעהלענדע 150 זל. אייך אין באר צוגעצאהלט. און משמעות, כדי די באריסע 150 זל. צו קענען פערשווייגען — האבען די 2 קוויטלעך אויף וועלכע די גמינע האט נאטירט די צוצאהלונג — די טאג־ליכט ביז היינט נישט געזעהן און אויף אזא אופן נאך אלס צוגאב געגעבען די צוויי צאהלער'ס די מעגליכקייט איינגאנצען דעם עטאט נישט צו בעצאהלען. איז דאס ריכטיג, אז עס געהן לאיבוד די גמינעס און דעם ביו"מ'ס געלד אין דעם בלויז איינעם פאל 300 זל.? איהר ווילט געבען די מעגליכקייט א זעלכע פאקטען צו פערטושען — ניין, זייט מקיים „ובערת הרע מקרבך".

גענוג אלזא מיט פאלעמיק, שארפזין און פלפולים. א סאנאציע מוז קומען. איהר מוזט טוישען דעם פרעזידיום און וועהלען אין אייער פערוואלטונג די פערדינסטפולע פרוי דאקטאראווא הורוויטש און אנדערע פערדינטע פערזאנען.

מ. רעז.

*) לויט דעם נוסח פון מיין געגנער.

תיקון - טעות.

אין ארטיקעל „מיין מפורש" איז דורך א פערזעהן פון זעצער געמאכט געווארען טעותים אין פאלגענדע שטעלען:

אנשטאט די גמינע איז דאס פאקטישע פרעזידיום פון בית־יתומים און מושב - זקנים, ברויך זיין בלויז פון מושב־זקנים; אנשטאט אל תען כסיל כי אולתו, ברויך זיין: אל תען כסיל כאולתו. אנשטאט פינקוס — פנקס. רעד.

צי הייסט דאס עטישע האנדלונג?

אדורכליינענדיג דאס אנפאלערישע „ארטיקעל" פון מיין געגנער, האב איך געהאט בדעה נישט צו ענטפערען אויס צוויי גרונדען: פרימא, ווייל דאס גאלדענע שווייגען זאגט פיעל מעהר און גייט ווייטער ווי דאס זילבערנע געשרייבענע, אדער געדריקטע ווארט, וואס האט א בעגרעניצטען אינהאלט; סעקונדא, מיט דעם שווייגען וואלט איך געוויזען מיין איגנאראנץ, אויף וועלכער עס פערדינט דער אטאקירענדער ארויסטריט פון מיין געגנער.

איך האב אבער בעשלאסען צו ענטפערען, כדי מיין געגנער זאל נישט מיינען, אז ער איז גערעכט, ווייל שווייגען איז מאנכעס מאהל אנ'אויטאמאטישע אפראבאטע, אדער שתיקה כהודאה דמיה, און אויך ווייל איך וויל אויפווייזען די נישט עטישע האנדלונג פון מיין געגנער.

אין מיינע יונגע יאהרען האב איך נישט געשפילט קיין פינג - פאנג און אויך נישט געטריבען קיין ספארט. איך געדענק, אז איך האב אמאהל געוואלט פון מיין לעהרער אנ'ערקלערונג איבער „שפת חלקות להם, בלב ולב ידברו" און דער לעהרער האט מיר געזאגט, אז דאס בעציהט זיך אויף אונזערע שונאים, וואס רעדען אנדערש און מיינען אנדערש און קענען מיט א טויט־אורטייל אין דער טאש זאגען „גוט מארגען".

איך האב מיט 2 וואכען צוריק פעסטגעשטעלט, אז עס קען זיך אויך בעציהען אויף פרעזעסען.

נאך מיין ערשטען בריעף פון מיין געגנער האב איך איהם — אין געגענווארט פון עדות — פארגעשלאגען אנ'עהרען־געריכט, אויף וואס ער האט געענטפערט, אז ער איז מסכים, צוזאגענדיג, אז ער וועט זיך צו אזא עהרען געריכט שטעלען. דער ריכטער־קאמפלעט און פערהאנדלונג'ס - טאג האט געזאלט ווערען שפעטער בעשטימט. דעם זעלבען טאג אבער האט מיין געגנער געהאט צוגעגרייט אויף מיר אנ'אפענסיווע־ארטיקעל, וואס ער האט אבגעדרוקט אין „ראדאמער - קעלצער לעבען". צי איז דאס נישט א שפת־חלקות? א פרעזעס פון א יודישע קהלה, וואס צעהלט 30 טויזענד נפשות אהן עין־הרע, ברויך זיין, ווען נישט א מוסטער, ווענינסטענס א מענש מיט עטיק.

צו מיין ארטיקעל אין נומ. 35 וויל איך נאך צוגעבען, אז אויף די העברעאישע ווערטער, וואס איהר שרייבט אין „אייערע" ארטיקלען, מעג מען זאגען „אסתרי בלגיני קש, קש קריה".

די פערטיידיגונג, אז דורך דער סעקרעטאריאט־שליאמפעריי זענט איהר נישט קיין מיטגליד פון בית יתומים און מושב זקנים, איז נישט מעהר קיין קלוגע און געלונגענע; ווער עס אינטערעסירט זיך מיט אנ'אינסטיטוציע קומט אליין און ווארט נישט מען זאל איהם אויפפאדערען. אייער בעהויפטונג אז די גמינע איז דאס פאקטישע פרעזידיום פון ב. י. און מ. ז. איז נישט לאגיש און איהר האט א גרויסען טעות; א דעה האבען די מיטגלידער. די פונדאציע האט פערדונגען דאס הויז און די יורידישע זייט איז דערמיט ערלעדיקט.

אויף אייערע ווייטערע בעמערקונגען, וועל איך נישט ענטפערען. די זאכפערדערשטענדיקע, וועלכע וועלען אלעס נאכקאנטראלירען, וועלען ערקלערען אז איהר מיט אייער אינפארמאטאר זאגען נישט אמת.

נאך אייער נישט עטישע האנדלונג וועגען עהרען־געריכט, וועל איך מיט אייך מעהר קיין פאלעמיק נישט פיהרען, ווייל איך וויל שוינען מיין כבוד, און צווייטענ'ס וועל איך אייך שטיל מאכען ווען עס העלפט נישט די רעזאלוציע פון דער פערוואלטונג פון ב. י. און מ. ז. וועלכע האט אייך קלאר און דייטליך געזאגט וואס אייערע ציעלען זענען. און איהר געדענקט דאך: אויל מחריש חכם יחשב.

אהרן מערין.

הויפט־מאמענטען אין דעם אויפבוי פון ייוואָ

זלמן רייזען

ספעציעל צום „ראדאמער־קעלצער לעבען".

(סוף)

נאך א וויכטיגערע אויפגאבע איז צו בעדינען וויסענשאפטליך און אינפארמאטיוו די יודישע סביבה, וועלכע נייטיגט זיך אין דעם בעזונדערס איצט, אין א צייט פון אזא געוואלדיגען עקאנאמישען חורבן.

שוין ביי דעם היינטיגען טאג איז דער יודישער וויסענשאפטלעכער אינסטיטוט א צענטער פאר כלערליי אינפארמאציעס וועגען יודישען לעבען און שאפען, און סיי ארגאניזאציעס סיי יחידים מוזען כסדר אנקומען צו די רעגיסטריר - צווייגען פון ייוואָ. זוכט א יודישער וויסענשאפטלער אדער פארשער מאטריאלען פאר זיין ארבייט, העלפט איהם אויס דער אינסטיטוט סיי פון זיינע אייגענע זאמלונגען, סיי מיט די געהעריגע אנווייזונגען. סטודענטען, וואס שרייבען דיסערטאציעס אויף יודישע טעמעס, קריגען דערמוטיגונג און הילף פון ייוואָ. יודישע געזעלשאפטליכע ארגאניזאציעס בעקומען אינפארמאציעס, יודישע איבערזעצער פסק'ענען זייערע שפראך - שאלות, לעהרער מאכען קלאר זייערע פעדאגאגישע ספקות דורך דער אדער יענער סעקציע פון יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט. - די ראשי־תיבות פון דעם אינסטיטוט - ייוואָ — זענען געווארען א וועלטאדרעס, און טויזענטער, צענדלינגער טויזענטער בריעף גייען ארום און ארויס פון און אין דעם ייוואָ־צענטער אין ווילנע אויף וויוואולסקא־גאס 18.

און פון דעם דאזיגען צענטער אויספילט מען זיך באמת פערבונדען מיט דער גארער וועלט, מיט די פערווארפענסטע ווינקלען פון דעם יודישען לעבען אין אלע לענדער און וועלטטיילען. אט דא ווערט ענדלעך געפיהרט דער חשבון איבער דער גאנצער אלוועלטליכער יודישער קולטור־באלעבאטישקייט, און די בעריכטען און ידיעות פון אלע ארבע פינות עולם ווערען קאנצענטרירט, סיסטעמאטיזירט און אויפגעהיט צום פראקטישען בענוץ און וויסענשאפטליכער בעארבייטונג פאר די איצטיגע און פאר די קומענדיגע דורות. דאס וואס ביי די מלוכיש־ארגאניזירטע פעלקער עס האט די אויפגאבע אויסצופיהרען די רעגירונג דורך די פערשידענע רעסארטען דורך דעם בילדונג'ס - מיניסטעריום, דעם הויפט־סטאטיסטישען אמט, דער אקאדעמיע פאר וויסענשאפט א. אז. וו., האבען מיר געמוזט ארגאניזירען מיט אייגענע כוחות און דערצו נאך אין וועלט־מאסשטאב. א באמת גראנדיעזער פארמעסט, אבער ס'איז קיין ברירה נישטא. מ'קען די ארבייט ניט אפלייגען אויף גרינגערע צייטען. עס איז שוין אזוי אויך צו פיל פערנאכלעסיגט און פערוואַרלאזט געווארען, און מיר מעגען זאגען מיט דער פולער קאטעגארישקייט, אז עס איז געווען דער לעצטער מאמענט דעם אינסטיטוט אלס וועלט־צענטראלע פאר יודישער קולטור און וויסענשאפט צו גרינדען, און מיט אינטענסיווער ארבייט מוזען מיר זעהען דאס פערלוירענע און פערנאכלעסיגטע אנצויאגען. דווקא אין אונזערע היינטיגע קריטישע צייטען מוזען מיר זיך נאך מער אנשטרענגען פאר דער ארגאניזירונג און בויאונג פון דעם צענטער פון אונזער חרובן יודישען לעבען. ארום דעם יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט האט אויפגעהערט דער פארטיי־קאמף און די קליי־זעל־אמביציע, ווארום דא ווערט געטוהן אנ'ארבייט, וועלכע איז קאנסטרוקטיוו און נאציאנאל אין בעסטען זין פון ווארט.

פון דער אנדערער זייט וואלט עס געווען ניט בענוג ערנצט צו מיינען, אז די זאך פון ייוואָ איז שוין ווייט אריינגעדרונגען אין דעם באוואוסטזיין פון דער יודישער געזעלשאפט. אז מען מעג רוהיג זיין פאר זיין ווייטערדיגער ענטוויקלונג פערקעהרט: מען מוז קאנסטאטירען, אז דער עולם גיט זיך נאך ניט אפ קיין חשבון אין דער גאנצער וויכטיגקייט פון דעם ייוואָ און איז אפט אויך ניט גענוג אינפארמירט פון זיין ארבייט. דאס קען מען אגב קאנסטאטירען ביי די פארשידענע בעזוכען אין ייוואָ. ווען מענשען, אפט מאהל גאנץ נאהנטע ווערען אזוי איבערראשט און נתפעל פון דעם, וואס זיי זעהען און געפונען אויס אין דעם אינסטיטוט־ווארשטאט, אז מען מוז קומען צו דעם אויספיר — נאך זייער ווייניק האבען די פריינד פון דעם ייוואָ אויף די ערטער אויפגעטאן צו פאפולאריזירען דעם ייוואָ.

און דער ציל פון דער דאזיגער פראפאגאנדע איז אי צו שאפען א פעסטע באזע פאר דעם עצם קיום פון דעם אינסטיטוט, אי צו זיין א סטימול צו אקטיווער, שעפערישער און דרינגלעך נייטיגער ארבעט דורך דעם ייוואָ.

פון ספארט אין ראדאם

ק. ס. „יוטשניא" — ק. ס. „הפועל" (1:0) 2:0

נאך דעם נצחון פון „הפועל" איבער דער פוילישער פוטבאל־מאנשאפט פון „נאפשוד" און נאך דער מפלה פון „יוטשניא" פון דער זעלבער פוילישער מאנשאפט, איז געווען צו גלויבען, אז „הפועל" וועט געהן וואס העכער, וואס ווייטער. אבער נישט אזוי איז עס געווען.

דעם פערגאנגענעם שבת איז פארגעקומען צווישען די 2 יודישע פוטבאל־מאנשאפטען „יוטשניא" און „הפועל" וועגען דער מייסטערשאפט פון „ב"־קלאס א מעטש. הגם דאס וועטער איז נישט געווען שעהן און עס האט שטארק גערעגענט איז דאך געקומען א גרעסערע צאהל פערעהרער פוןביידע יודישע קלובען. „יוטשניא" האט זיך ארויסגעוויזען אלס בעסערע מאנשאפט און האט אנגעהאלטען א זיעג איבער „הפועל" מיט'ן רעזולטאט: 2:0., געפונענדיג אויף דעם אופן די ערשטע 2 פונקטען אין דער מייסטערשאפט.

ריכטער איז געוועזען גוט ה' ריבארסקי.

אר.

שטיצט די אקציע פון «ייוואָ»

מאיר הערץ. דאס פאלק ישראל דארף א ר' ישראל... (פאלקס-מעשה)

יונג איז געווען די מאמע און אלט איז געווען דאס קינד.

די יונגע מאמע האט שוין איהרע עלטערן נישט געדענקט. זיי זענען אומגעקומען אויף קידוש-השם, ווען זי איז נאך א פיצעל קינד געווען. זי האט נאר געהאוסט, וואו זייערע קברים געפונען זיך, און איז שטענדיג געגאנגען אהין א טרער לאזען. דאס קליינע יתומה'לע האט זיך איינגעלעבט מיטן געדאנק, אז אונטער די צווי איינגעשרומפענע בערגלעך ערד ליגען איהרע טאטע-מאמע און דארט, צווישען די שטילע, אייביג-שווייגענדיגע קברים, איז זי גאנצע נעכט פערפאלען געווארען. מיט די בית-עולם-ביימער ארום האט זי א שמועס געפיהרט. אויף איהר קינדערישען שטייגער האט זי מיט זיי געריידט און א פרייד האט אנגעפיהלט איהר קליין הארץ, ווייל ס'האט זיך איהר אויסגעדוכט, אז דאס רעדען איהרע עלטערן צו איהר פון די קברים ארויס. זי האט געענטפערט און זי האט זיך אזוי לאנג געשפילט מיט'ן זאמד, וואס איז געווען אויסגעשפרייט צו-פיסענס ביי די ביימלעך, ביז זי איז דארט אנטשלאפען געווארען, איינגאנצען פערגעסענדיג, אז דא, נישט ווייט אין שטעדטעל, האט זי א היים ביי איהרע קרובים.

די משפחה-לייט, וועלכע האבען דאס קליינע, יונגע יתומה'לע געהאלטען ביי זיך און ערצויגען, האבען זי א סך מאהל פון בית-הקברות אראבגעטראגען און אויף די הענד, א שלאפענדיגס, אהיימגעבראכט. ערשט אין דער פריה האט דאס קינד דערזעהן, אז עס ליגט אין א קלאר, ווייס בעט און עס האט זיך נעוואונדערט, ווי אזוי ס'האט זיך דא אהער דערנומען. פון איהרע קליינע אייגעלעך האט ארויסגעקוקט א דערשראקען שמייכעלע, ווען מ'האט עס דערצעהלט, אז איהרע אייגענע טאטע מאמע האבען זי דא אהער געטראגען, ווייל זיי האבען נישט געוואלט, אז זייער קינד זאל ליגען אליין ביינאכט אויפ'ן קברות-פעלד. דאס קינד האט געגלויבט און עס האט זיך נאך מעהר געצויגען אהין צו די שטילע קברים. זי האט געוואלט, אז יעדע נאכט זאל זיך דאס זעלבע איבער'חזר'ן.

די קרובים האבען נישט געשטערט. זיי האבען געפיהלט די גרויסע בענקשאפט פון קינד צו די, וואס רוהען אין דער ערד. זיי האבען געווארט ביז דאס קינד וועט עלטער ווערען און עס וועט זיך אפשר אליין אבגעוועהנען דערפון.

דאס קליינע מיידעלע איז אויפגעוואקסען און גאר, גאר יונג האט מען עס חתונה געמאכט. ווען זי איז פערגאנגען אין טראגען, זענען איהרע אויגען נאך מעהר געווארען פער'חלום'ט. ווען אונטער איהר הארץ האט אנגעהויבען צאפלען א לעבעדיגע בעשעפעניש, זענען איהרע אויגען געווארען קלארער, העלער, ליכטיגער, אזוי ליכטיג, אז מ'האט דארט נישט געקענט אריינקוקען. ס'האט געשלאגען פון די אויגען א טרוימערישע מילדקייט, א ווייטע פרייד געמישט מיט צארטען טרויער. אלע, וואס האבען געקוקט אויף איהר, זענען פער'חידושט געווארען און, נישט ווי-סענדיג אליין פארוואס, האבען זיי פאר איהר גרויס דרך-ארץ בעקומען. א סך האבען זיך נישט פערגינען צו קוקען, ס'זאל דער יונגער ערב-מאמע קיין עין-הרע, חלילה, נישט פערשאטען. א סך האבען נישט געקענט אריינקוקען אין איהר ליכטיג געשטאלט. זיי האבען נישט אויסגעהאלטען, און ווי פערשעמטע, ווי זינדיגע געמוזט די אויגען אוועקנעהמען פון דעם שטראהלען-שימער.

און נאך א זאך האט ארויסגערופען גרויס וואונדער. דבורה'לע האט שוין געהאט א ביסעל זיך אבגעוואוינט פון צו בעזוכען, אזוי אפט די קברים פון איהרע עלטערן, די קדושים. איצט אבער אזוי ווי זי האט נאר דערפיהלט, אז עפעס ווארפט זיך אין איהרע געדערים, האט עס זי נישט געלאזט איינרוהען און ס'האט איהר געיאגט און געטריבען אהין, צו איהרע הייליגע אבות. וואס מעהר דאס נפש'ל אין איהר געביין האט געצאפעלט און זיך געצייטיגט, אלץ לענגער האט זי פערבראכט אויף די קברים מיט א תהלים'על אין האנד. זי האט געזאגט קאפיטעל נאך קאפיטעל מיט א זינגעדיגען ניגון. זאגענדיג אזוי פון תהלים'על, האט פון מאל צו מאהל אינוועניג ביי איהר א שפרונג געטוהן, און דבורה'לע האט עס אויסגעטייטשט, אז ביי דער דאזיגער תפילה דארף מען זיך אויפשטעלען און מען טאר נישט זיצען. האט זי געפאלגט און זיך אויפגעשטעלט און האט אזוי געשפרינגען ווי ביי יודען ביי קדושה. און עס האט זיך איהר אויסגעוויזען, אז פונקט אזוי צאפעלט דארט אין איהר אינגעווייד, דאס נאך נישט געבוירענע קינד...

איינמאל, זאגענדיג אזוי תהלים א גאנצען טאג אויף די קברים, האט זי בעקומען וועהען. דבורה'לע איז אני-דערגעפאלען אויפ'ן קבר'ל פון איהר מאמע רבקה. זי איז אויף א ווייל'ע אנ-דרימעלט געווארען און ס'האט זיך איהר גע'חלום'ט, אז איהר מאמע שטעהט נע-בען איהר, גלעט זי, קושט זי און זאגט צו איהר:

— דבורה'לע מיין קינד! דאס פאלק ישראל איז שיער נישט געווארען אויס ישראל און עס דארף איצט צו האבען א ר' ישראל. דער ר' ישראל ברויך לייטערן און רייניגען, אז עס זאל נישט בלייבען קיין שום שטויב פון זינד, חלילה!

מיט דעם איז דבורה'לע אויפגעקומען. זי האט דערפיהלט גרויסע יסורים און האט אנגעהויבען שטארק צו קרעכצען. ס'איז שוין געווען שטארק פינסטערליך און מ'האט דערזעהן, אז דבורה'לע איז נישטא נאך אין דער היים, האט מען זיך געכאפט אויפ'ן שכל, אז מסתמא זוימט זי זיך אזוי דארט אויפ'ן בית-עלמין. איז מען דארט אהעק און זי געפונען אין א שווערען מעמד. אויף אלעמען איז א פחד אנגעפאלען. מ'האט עס אנגענומען פאר נישט קיין גוטען סימן, וואס א געווינערין ליגט אויף א קבר אויסגעצויגען און שרייט מיט אזעל-כע יאמערליכע קולות.

מ'האט דבורה'לען אויף די הענד גענומען. מען איז מיט איהר א ווייל'ע געשטאנען ביים קבר פון איהר מוטער. מ'האט ביי איר מופער מחילה געבעטען, און, אז זי זאל לויפען איינרייסען די הימלען, פאדערן, אז איהר טאכטער, די יונגע געווינערין זאל האבען א ישועה און זאל גרינג אויפגעבונדען ווערען.

דבורה'לע איז געווען ווי פער'חלש'ט. די אויגען האט זי געהאלטען פערשלאסען, אבער די ליפען האבען זיך ביי איהר בעוואויגען און איבער'ן גאנצען וועג ביז אהיים האט זי נישט אויפגעהערט צו רופען: דאס פאלק ישראל דארף א ר' ישראל! דאס פאלק ישראל דארף א ר' ישראל! אזוי האט מיר די מאמע געזאגט...

און ווען דבורה'לע האט געבוירען דאס קליינע נפש'ל, איז אין שטוב גע-ווארען אזוי ליכטיג, אז מענשען האבען זיך אומגעקוקט צו זעהן, צי ס'האט נישט די זון אויפגעשיינט. דעם קינד'ס פנים'על, זיינע אויגען — ס'איז ממש געווען הפלא-ופלא! ס'איז געווען עהנ-ליך צו דער יונגיטשקער מאמע, אבער נאך שענער און ליכטיגער. מ'איז גע-קומען צו לויפען אנקוקען דאס קינד אויף וואונדער.

מ'האט עס א נאמען געגעבען ישראל. אזוי האט דבורה'לע, די יונגע מאמע, פערלאנגט. אלע האבען איצט געהאלטען אין איין רעדען פון דעם קינד'ס אויס-טערלישע ליכטיגקייט. טייל האבען גע-זאגט, אז דאס האט איהם זיין מאמע אזא ליכט געגעבען פון זיך אליין און דאס איבריגע האט זי אראבגעבראכט פון גן-עדן דורך איהר תהלים-זאגען און הייליגע תפילות, וואס זי האט טאג און נאכט ביי די קברים פון איהרע עלטערן אבגעריכט; אנדערע ווידער, האבען אויפגעוויזען פונקט פערקעהרט, אז דאס איז דבורה'לע אזוי שען און ליכטיג געווארען, ווייל דאס קינד האט איהר צוגעטיילט א טייל פון זיין אור... דאס קינד האט א גרויסע נשמה...

א בעווייז — האבען יענע צוגעגעבען, איז, אז דאס וואס דבורה'לעס פנים האט זיך אזוי צעבליהט און וואס איהרע אויגען האבען זיך אזוי צעשטראהלט ערשט דעמאלט ווען זי איז פערגאנגען אין טראגען מיט'ן קינד...

אלע זענען נאך מעהר פערוואונדערט געווארען פאר גרויס חידוש, ווען ישראל'כעל איז געווארען גרעסער און די מאמע האט איהם שוין אויף די הענד ארומגעטראגען. דבורה'לע איז נאך דאן זעהר יונג געווען, האט אליין אויסגעזעהן נאך ווי א קינד און מ'האט גע-זאגט, אז א קינד האט געהאט א קינד... דאס מערקווירדיגסטע איז געווען, וואס דווקא ישראל'כעלס פנים איז גארנישט געווען פון א קינד. ס'איז געווען מעהר עהנליך צו אנ'ערנסט-פערטראכטען פנים פון א קלוגען זקן. דאס ליכט אויף זיין פנים איז פון טאג צו טאג געווארען אלץ העלער און שענער און זיין פער-קוקען זיך איז געווען אזוי ערנסט דורכדרינגליך, אז נאך זייענדיג א קליין שוועלבעלע, ווען ער האט אויף וועמען זיין בליק געווארפען, אזוי האט יענער געמיינט, אז דאס קינד קוקט איהם טיף אין הארץ אריין און אויפ'ן דעק פון זיין נשמה.

אין פאדאליער קאנט האט מען מוטער און קינד גערופען: די יונגיטשקע מא-מע מיט'ן אלטיטשקען קינד.

אט דאס אלטיטשקע קינד איז געווען — ר' ישראל בעל-שם-טוב...

דאס פאלק ישראל האט א ר' ישראל בעקומען.

י. ב. שטריימאן — די רויטע פאמעדארן

די רויטע פאמידארען
וואקסען ווילד און שיין,
און דעם העלען קארן
לערענט דער ווינט גיין.

אויפ'ן פעלד דאס שוועלבעל
ציפט די שערטש פון קעלבעל,
כאפט אין לופט א שפין
און קישט זיך מיט דער ביהן.

ס'האט דער האן דער יונגער
האלב-הייזעריג פערקרייט.
שלאנג ציהט נאך א שפרינגער
פון א בייט אויף א בייט.

און דער באק נעמט פיהרען
ויינע כלה'עס זיך שפאצירען —
אויף דער לאנקע פריי
צום שמעקענדיגען היי.

אין לאזור מיט דער קאפעלע
דער סאלאווי דיריגירט,
אזש די עפעלעך די העלע
האבן עס דערשפירט.

עס איז די בין ווי שכור
ווען זי נאגט דעם צוקער,
פון דער געלער קווייט
פול מיט זיסער פרייד.

אין דער הויך א פלאטער
פליט ארום פארשייט,
און די לופט א קאטער
האט אים צוגעגרייט.

דער בארן-בוים נעמט בייגן
צו דער ערד די צווייגען,
און דאס קארן גייט
און אויף אן ארט עס שטייט.

אלול = מאַטיווען.

א ל ו ל.

די טעג בלייכען זיך; זייער זילבער-נער קרישטאל-גלאנץ ווערט ביסלעכ-ווייז אבגעבל-אקעוועט און בעקומט א מראה פון גסיסה-בלאסקייט.

אין שטעטעל בעווייזט זיך שוין נישט דער פריהמארגען ווי אלע מאל א טאנצענדיגער, א שפרינגענדיגער מיט ראזע בעקלעך, איינגעטונקען אין א בריליאנטען שמייכעלע.

דאס מאהל קומט אן דער פריהמאר-גען מיט שווערע לאנגזאמע טריט, מיט א בלאסען מאטאידען אבשיין, פערטראכט, מיט א פערקלערטען ישוב הדעת ווי א זקן, וואס יעדער ריהר, יעדער שפאן איז אויסגערעכענט; ס'איז קיהל, הילט עס זיך אין א טיולענע וואלקען-גאזע און אזוי ברענגט עס אנצוטראגען א ווינטעל אין שטעדטיל אריין און פון די אראבגעפאלענע בלאסע, קאלטע שטויבלעך ווערט אויך אין שטעטעל קעלסליך און מ'הויבט אן כאפען א ציטער.

דער טומעל, דאס גערודער אין שטעדטיל הויבט זיך שוין אן עטוואס שפעטער.

דער מארק ליגט זיך אויסגעצויגען אין א בלאסער פערטראכטער שטילקייט ווי איינער זאגט:

— יא, כ'בין שוין נישט דער אייגע-נער, מיינע שטעטעלדיגע חברה-לייט כאפען זיך שוין נישט אזוי ארום מיט מיר. די יונגע שפאצירענדיגע פיסלעך הויבען אן ווערען שיטערער, כ'בין שוין צו קאלט — די גראהע נידריגע און האלב אבגעשיילטע הייזלעך ווערען אין דער פארטאגיגער בלאסקייט נאך גראהער, טוליען זיך איינס צום צווייטען און דרימלען צוגלייך מיט זייערע איינוואוינער. די סאדאווניקעס קומען אנ-צופאהרען מיט פולע פיהרען אויבס און געהען שוין אנגעטוהן אין ווארימע פעלצלעך.

דער ווייסער טרוקענער שטויב אויף די רעדער און דאס רייבען זיך די הענד זאגען אן, אז דארט אין די סע-דער און אויף די פעלדער, ווייט פון שטעטיל איז שוין אלץ פערגליווערט און אבגעקיהלט געווארען.

אפילו אין די אויבסטען, אין די גרינע עפעל און בארנעס איז צו דער-קענען דעם הערבסט-אנזאג. זיי ליגען אנגעשיט און געפאקט אין הויכע שמא-לע קעסטלעך מיט א גרינער קאלטער ראסע בעדעקט און שמעקען ארויס מיט א קיהלען הערבסטיגען פעלד-ריח.

אויך דער ברונעם אין מיטען מארק שטעהט א שטיק פון פארטאגס א איינ-זאמער און בענקט נאך די וואסער-טרעגער, וואס קומען זיך ערשט שפע-טער צונויף.

אין ר' עוזר מילנערס גערטענדיל, וואס קרייזט ארום זיין הייזעל, שאקלען זיך די ביימער און רעדען אין א פער'חלום'טער שטילקייט מיט האלבע אי-בערגעריסענע ווערטער.

א קיהל פריהמארגען-ווינטעל טאנצט ארום ווי א שד'על פון בוים צו בוים, טהוט אלע מאהל א טרייסעל א אנדע-רען בוים, פון וועלכען עס פאלט אראב מיט א הילכיגען קלאפ א פערשפעטיגט צייטיג-געווארען עפעלע.

אונברחמנות'דיג פליקט דאס ווינטעל די קינדער-עפעלעך איינס נאכן אנדע-רען מיט א צעווילדעוועטער ברומעריי:

— איהר זענט שוין צייטיג, קענט איהר זיך שוין שיידען מיט אייערע מאמע-בוימער און פאלען צו דער ערד — דאס קיהלע ווינטל ווערט נאך חוצפה'-דיגער און פון צייט צו צייט שליידערט עס שוין אראב א בלעטעלע נאך א בלעטעלע וואס פערוואלגערט זיך אין מארק אריין און בלאנדזשעט אונ-טער יעדענס טריט ווי א פערטריבען יתומ'על.

א ל ו ל:

שפעטער ווי אלע מאל עפענען זיך די קרעמלעך און אויף די שוועלען שטעהען שוין איינגעבאבעלטע קרעמער און זייערע בלאסע פערזארגטע פנים'ער קוקען ארויס פערטראכט און שפיגלען זיך אין דער שארער גראהקייט.

פלוצלינג ווערט די שטילקייט איבער-געשניטען פון א לאנגער תקיעה, וואס טראגט זיך פון בית-המדרש.

ס'ווערט אזוי בענגליך, אזוי אומעטיג אויפ'ן הארצען.

די דאזיגע תקיעה איז א סיגנאל צום אבגעהן פון יונגען שטיפערישען זומער-שומר, וועלכער דארף אבטרעטען פון זיין ארט דעם עלטערן בלאסן הערבסט-חבר וואס נעהט איבערנעמען אין זיינע בלייכע, קאלטע הענד די ממשלה אי-בערן שטעטיל.

עס ווילט זיך אזוי נישט שיידען מיטן יונגען מונטער-פרעהליכען זומער מיט וועלכען מ'האט זיך אזוי גוט איינ-געלעבט און צוגעוואוינט צו אלע זיינע קאפריזען.

ס'ווערט אזוי נישט היימליך, אז מען דערמאנט זיך, אז אט, אט קומט א נייער מושל איבערן שטעטיל, א שטרענ-גער מיט לאנגע אויפגעשפיצטע גראהע וואנסעס, וואס איז צו קיינעם נישט צוגע-לאזען, נור ער בלאזט פון זיך.

אביסעל שפעטער שטעלט זיך דער טאג. די זון הויבט זיך עטוואס העכער נאר צוריקהאלטען, גלייך ווי זי וואלט זיך אומגעקוקט און געווארט אויף עמיצענס בעפעהל. איהר שיין איז דאס מאהל נישט אזוי דורכזיכטיג און גאל-דיג געפארבט. איהר אבגלאנץ איז ווי א מאדנער זילבערפארב וואס קוקט דורך א דינעם וואלקען-וואואל און בעלייכט נאר איין האלבען טייל פון מארק, דער אנדערער איז אין טונקעלע שאטענס פערזונקען.

צו דעם פון דער זון בעלויכטענעם האלבען מארק ציהט ס'גאנצע שטעטל. אלע טישלעך ווערען דארט אוועקגע-שטעלט. אויך אלע דורכגעהער געהען דא ארום. זיי ווילען נאך געניסען פון א ווארימען שטראהל.

די טעג ווערען קירצער און הויבען אן צו לויפען מיט א שנעלען אימפעט איידער די זון צופלאמט זיך, אנטלויפט זי שוין צוריק פון שטעטל בארג-אראב.

אז ס'ווערט בין השמשותדיג הערט מען שוין פון ר' מענדל דעם בית-מדרש חזנ'ס פענסטער, קוויטשענדיגע יונגע קולעכלעך, מיט וועלכע ר' מענדל חזרט שוין איין דעם יתגדל. און, אז עמיצער געהט פארביי ווערט איהם נאך קעלטער. ער שוידערט אויף און ער שארט זיך אהיים ווי א שטומער שאטען.

מ. ה.

פון יודישען לעבען אין אמעריקא.

איטאליענער לעבען בשלום מיט יודען — איר־לענדער די גרעסטע אנטיסעמיטען — א גרוס פון ראדאמער לאנדסלייט

אינטערוויאו מיט א יודישען רייזענדען

ספעציעל צום „ראדאמער-קעלצער לעבען".

מיט עטליכע טעג צוריק האט גע־ווייל̈ט אין ראדאם, דער באקאנטער ווארשאווער גביר און הויז-בעזיצער ה' יעקב פרידמאן, וואס איז נאר־וואס צו־ריקגעקומען פון אמעריקא, וואו ער האט פערברענגט א לענגערע צייט און זיך בעקענט מיט'ן יודישען לעבען, איבער־הויפט מיט'ן לעבען פון די יודען אין ניו-יארק. מיר האבען אויסגענוצט די געלעגענהייט און זיך געווענדעט צו איהם מיט פערשידענע פראגען, אויף וועלכע ה' פרידמאן האט גערן געענט־פערט, דינענדיג אונז גלייכצייטיג מיט אזעלכע אינפארמאציעס, וואס וועלען זיין אינטערעסאנט פאר אונזערע לעזער.

מיר וועלען דא איבערגעבען דאס געשפרעך אין דער פארם פון פראגען און ענטפערס.

פראגע: וויפיל יודען זענען איצט פאראן אין ניו-יארק.

ענטפער: אין ניו-יארק איז ביים היינטיגען טאג פאראנען $2\frac{1}{2}$ מיליאן יודען. עס געפינט זיך דארט מענשען פון 72 פעלקער. אמבעסטען אבער האבען זיך אונזערע יודען צוזאמענגע־לעבט מיט די איטאליענער, וועלכע זענען געגנזליך אין אנ'אנדערע מיינונג וועגען יודען ווי זייער דוטשע אין רוים.

פראגע: וואס פאר א בעדייטונג האט די יודישע פרעסע אין אמעריקא, האט זי א גרויסען איינפלוס אויפ'ן דארטיגן אידענטום.

ענטפער: מיר יודען אין פוילען גלויבען אין דער גרויסער השפעה פון דער יודישער פרעסע אין אמעריקא. דאס איז אביסל איבערטריבען. א גרוי־סען איינפלוס און אפשר אויך דעם גרעסטען טיראזש האט די אידישע צייטונג „פארווערטס". די צייטונג ווערט איבערהויפט געשטיצט פון די ארבייטער מאסען, פאר וועמענס אינ־טערעסען עס ווערט דארט געווידמעט פיעל פלאץ.

פראגע: צי איז טאקע אזוי מעכטיג דער פערבאנד פון די אידישע בענק, און, צי דיספאנירען זיי מיט אזעלכע ריזיגע סומעס?

ענטפער: שוואכער ווי מיט עטליכע יאהר צוריק. די סיבה דערפון איז וואס דער אלמעכטיגער פאטענטאט מארגאן האט אוועקגעלעגט לעצטענס נישט איין גרויסע יודישע באנק און איצט איז דער איינפלוס פון יודישען באנקיר אין אמעריקא נישט אזוי גרויס ווי פריהער.

— ווי זעהט אויס דער שול-וועזען אין ניו-יארק.

— אין אמעריקא פעהלען נישט אויס קיין שולען. נישט אלע אבער שטעהען אויפ'ן געהעריגען ניווא. אויף גאר א נידריגע מדרגה שטעהען די מיטעל־שולען. די בעסטע העברעאישע שולען געפונען זיך אין בראקלין, וועלכע מ'רופט „ירושלים אף ניו-יארק". עס ווערט אויך אלץ מעהר פערצווייגט דאס יודישע שול-וועזען.

— צי זענען אמעריקאנער יודען פערבינדען מיט דער יודישער טרא־דיציע, מיט אידישע מנהגים?

— דאס אמעריקאנער יודענטום איז גאנץ נישט פרום, איבערהויפט די יו־דיש • אמעריקאנישע יוגענד. ס'איז ווערט צו דערמאנען, אז מאנכע סא־סיעטעס (געזעלשאפטען), וועלכע האבען זייערע סינאגאגעס, מוזען מיט קונצען ארייננבעקומען אביסל יודען צום דאוו־נען און אנאנסירען, אז ביי ווי אין דער סינאגאגע ווערט איינגעארדענט לאטעריעס פאר די דאווגער, וועלכע קענען געווינען צו 50 דאלאר. בלויז די עלטערע יודען — די פוילישע — וועלכע ווערען אראבגעברענגט פון זייערע קינדער קיין אמעריקע, האלטען נאך פון פרייוויליגען דאווגען.

— וואס הערט מען ביי אונזערע לאנדסלייט, זענען זיי ארגאניזירט אין פעראיינען?

— אין א רייהע שטעדט אין אמערי־קא זענען פאראן די אזוי גערופענע לאנדסלייט-סאסיעטעס. דאס זענען גע־זעלשאפטען, וואס נעמען זיך צונויף פון מענשען פון פערשידענע פוילישע שטעדט. אזוי איז דא א-ראדאמער סא־סיעטי, א לאדזשער, א קראקאווער א. ז. וו. די מיטגלידער זענען מיט זיך גוט בעפריינדעט און זארגען פאר זיך, אז זייער לאגע זאל זיך פערבעסערען. זיי זארגען אויך פאר די יודען פון זייער שטאדט, פון וואנען זיי זענען געקומען קיין אמעריקא. ליידער געהע־רען צו אזעלכע סאסיעטעס, בלויז אונ־זערע פאלקס • מענשען. די פשוט'ע, אדער ווי מען רופט זיי ביי אייך „עמך". די יודישע אינטעליגענץ האלט זיך פון דער ווייטענס און וויל זיך נישט דערנעהנטערען צו זייערע ברי־דער, וועלכע קומען פון דער זעלבער שטאדט אין פוילען, ווי זיי.

— צי איז פאראן אנטיסעמיטיזם אין אמעריקא?

— גאנץ זיכער. אין אמעריקא האבען מיר דעם אנטיסעמיטיזם אזוי ווי אין די אייראפעאישע לענדער. ער איז אבער שוואכער און אין אנ'אנדערער פארם. דער אנטיסעמיטיזם בעווייזט זיך ספעצ־יעל אין אמעריקא אין מיליטער, ווי אויך אויף דער אוניווערזיטעט. ווי בע־וויסט, איז אין אמעריקא נישט איינגע־פיהרט קיין פערפליכטענדע מיליטער־דינסט. בלויז פרייוויליגע געהען אין מיליטער. פערשטעהט זיך, אז ס'געפו־נען זיך פיעל יודישע אינטיליגענטען, וועלכע וואלטען גערן חשק געהאט, צי אלס זעלנער, אדער אלס אפיצירען, אנגענומען צו ווערן אין דער אמעריקא־נער ארמעע. דער וועג איז אבער פאר זיי פערמאכט — בלויז אלס דאקטוי־רים קענען יודען ארייגטרעטען אלס אפיצירען. אבער אויך דא ווערט דער צונאנג וואס א מאהל אלץ ענגער. דא נישט לאנג האט א יודישער יונגערמאן געמוזט בענוצן גאר גרויסע פראטעקציע, אז ער זאל קענען ווערען א מיליטער־דאקטאר אין אמעריקאנער פלאץ. אין אמעריקא איז פאראן א קאלומביא־אוניווערזיטעט. כרוב־רט זיך ארייגצו־בעקומען אלס יוד אין אט דעם אוני־ווערזיטעט? דארט הערשט שוין זיכער א נומערוס • קלאוזוס, אויב נישט קיין נומערוס-נולוס.

— פון וואנען נעמט זיך קיין אמערי־קא דער אנטיסעמיטיזם, ווער זענען די אנטיסעמיטען?

— דער אמעריקאנער אנטיסעמיטיזם נעמט זיך פון דער אירלענדישער בע־פעלקערונג. די אירלענדער זענען נישט קיין ערגערע אנטיסעמיטען ווי די היט־לעראווצעס און זיי זענען שטארק אי־בערצייגט, אז זיי ברויכען זיין יודען־פיינד. אין זייער קווארטאל אין ניו־יארק וועט מען פאר קיין געלד נישט פערדינגען קיין דירה א יוד. און זאל זיך א יוד דערלויבען אין אוועגד צו קומען אין זייער קווארטאל, קען ער טאקע זיך אומקעהרען מיט אבגעבראָ־כענע ביינער. ווי איהר זעהט אלזא, האבען די אמעריקאנער יודען אויך זייערע אנטיסעמיטען. —

מיט נאך איין פראגע פערענדיג איך מיין אינטערוויו, נעמליך:

— ווי ווערען אויפגענומען אונזערע יודישע עמיגראנטען ביי זייער אנ־קומען קיין אמעריקא?

אויף דעם קענען מיר זיך נישט בע־קלאגען. די יודישע עמיגראנטען ווערען זעהר גוט אויפגענומען און ווערען מיט אלעם בעזארגט. דאס האבען מיר פיעל צו פערדאנקען די מלוכה'שע עמיגרא־ציאנס-בעאמטע צווישען וועלכע עס זע־נען דאך פאראן יודען.

ה' פרידמאן, וועלכער האט שוין דורכגעמאכט גרעסערע וועלט-רייזעס, קלויבט זיך ערשט צו בעזוכען די פא־שיסטישע לענדער ווי איטאליע, דייטש־לאנד, אונגארען און ער האט אונז פערשפראכען, אז צוריקקומענדיג וועט ער טיילען זיינע איינדרוקען מיט די לעזער פון „ראדאמער-קעלצער-לעבען".

ארנאלד ראזענפעלד

ŻĄDAJCIE TYLKO
„RIKSZA"
GUM..?
JEDWABNE

אריער-פאראגראף אין פעראיין פון רעזערוו-אונטער אפיצירען אין ראדאם.

דער פעראיין פון רעזערוו-אינטער־אפיצירען אין ראדאם האט אנגענומען אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג א בעשלוס אויסצושליסען די יודישע מיטגלידער.

די דיסקוסיע ארום דעם אריער-פא־ראגראף האט זיך ענטוויקעלט נאכן רעפעראט פון פרעזעס פון קעלצער קרייז, ה' לאא. וועלכער איז געקומען צום אויספיהר, אז יעדער אונטעראפיציר, מוז זיין א נארָדאוויעץ. רעדענדיק וועגען דער ראל פון אונטעראפיציר אין געזעלשאפטליכען לעבען, האט ה' לאא פעסטגעשטעלט, אז דער פער־איין פון אונטעראפיצירען האט ארויס־גערוקט א פאסטולאט צו נאציאנאליזירן דעם פוילישען האנדעל און מלאכה און אין צוזאמענהאנג דערמיט וועט ארגא־ניזירט ווערען א קורס פון היטעל־מאכעריי אין ווארשא. ביי אונז אין פוילען — האט ה' לאא געזאגט — איז דער וויכטיגסטער ענין צו נאציאנאליזירן דעם האנדעל.

דעם פארשלאג וועגען אננעמען דעם אריער-פאראגראף האט געשטעלט דער אונטער-אפיציר אלעקסאנדער שאגא־וויטש. ער האט מאטיווירט זיין פאר־שלאג דערמיט, וואס א יוד איז נישט געווען קיין גוטער אונטעראפיציר (?).

דער פארשלאג איז געווארען אנגע־נומען אלס א פאדערונג אויפ'ן אלפוי־לישן צוזאמענפאהר פון אינטער-אפיצירן. צום ראדאם. פעראיין געהערן צוויי יודן...

«סימכע פלאַכטע»

מחיקאלישע קאמעדיע אין 3 אקטען פון יעקב פרעגער. רעזשי: ד"ר ווייכערט. אויסגעפירט פון „גיי-טעאטער" אין „ראזומאיטאשטשי".

וועלכער יוד א שטייגער, האט נישט געהערט פון די יודישע „בלאזענס" סימ־כע פלאכטע, הערשעלע אסטראפאליער, פראים גריידינגער און מאטקע כאבאד? ס'איז וויגציג צו זאגען: בלויז נעהערט דעם נאמען פון דעם, אדער יענעם וויצלינג, ווייל ביז'ן היינטיקן טאג גייען נאך ארום פון מויל צו מויל און מען האלט זיך אין איין אנדערציילן און אי־בערדערציילן די אהן א שיעור און אהן אן ערך וויצען, שפיצלעך און גוטע ווערט־לעך פון די דערמאנטע לצים. און ווייסט איר פארוואס? — פשוט: דאס פאלק האט ליב ארויסצושטעלען א שבת-שייגעץ, וואס זאל — ווען מען דארף — יענע־מען ארייגזאגען „ביז אין דער זיבע־טער ריפ אריין". און ארייגצוזאגן דעם יודישען גביר איז דאך שטענדיג געווען וואס — נו, איז נישט קיין וואונדער וואס עמך קוועלט ממש אן פון א מאטקע כא־באד, אדער א הערשעלע אסטראפאליער, וועלכע האבען געהאט דעם מוט ארייגצוזאגן די גבירים, קמצנים, ראש־הקהל'ס און אנדערע קאכלעפעל א ווערטל וואס זאל טרעפען אין סאמע פינטל. דאס פאלק ווייסט, אז א „פאטש פארגייט און א ווארט באשטייט". איז דעריבער נאטירלעך, וואס א סך יודישע שרייבער און רעזשיסערן האבען געגנו־מען אויסנוצן דעם ראזיגן זייער אינ־טערסאנטען מאטעריאל פאר דער יודי־שער בינע. ביז איצט איז בעארבעט געווארען „הערשעלע אסטראפאליער", „מאטקע כאבאד" און—„סימכע פלאכטע". די שטארקסטע זאך אבער, איז לויט אונזער מיינונג, סימכע פלאכטע. דא האט יעקב פרעגער באוויזען צונויפצוזאמלען אן אומגעהויערן שלל יודישן פאלקלאר. שפרודעלט טאקע יעדע סצענע מיט געזונטן פאלקס-הומאר.

• • •

„אן איינרעדעניש איז ערגער ווי א קרענק" זאגט א יודיש פאלקס-ווערטעל. עס זענען אבער פאראן צווייערליי איינרעדענישן: אזעלכע וואס מען רעדט זיך אליין איין, אדער אזעלכע, וואס מען רעדט יענעמען איין, ווי מען זאגט: „איינרעדען יענעמען א קינד אין בויך" אדער: „א לונג-און-לעבער ביי דער נאז". סימכע פלאכטע געהערט נישט צו ביידע קאטעגאריעס. נישט ער רעדט זיך איין און נישט ער לאזט זיך איינ־רעדען. וועראיה — שוין זייענדיג רבי שרייט ער אויס: „וואס וועל יאך דא ויצן ווי א הון אויף די אייער?" אבער, לאמיר גיין מיט א סדר:

סימכע פלאכטע איז א פראסטער יוד מיט א פאר שטארקע מוסקולן אבער... ער ווייסט נישט וואס אויפצוטון מיט זיינע ידים, טראגט ער וואסער צו יאסעלע פרנס, וועלכער נוצט שטארק אויס דעם אומוויסענדען וואסער-טרעגער. וויינט טאקע סימכע: „מען גייט שוין דאווענען אין שוהל און ר' יאסעלע פרנס פאס וויל נישט ווערען פול". אין סימכען איז איבער די אויערן פארליבט ציפע, א מויד א ברען, מיט „א פיסק פון צען פאלעס", וואס בענקט שטארק נאך א מאנצביל, איבערהויפט נאך דעם שטארקען סימכען. סימכע אליין האט אויך שטארק ליב די געזונטע ציפעליו, אבער דער גורל האט געוואלט, אז ער זאל חתונה האבען מיטן קליינעם קאקירול־קעלע, ביילע די יתומה, א יודענע וואס קלערט וועגען א תכלית און האט טענות צו איר מאן הלמאי ער ארבעט און ס'איז נישטא קיין עסען דערפון. „פון יגיע כפו האט מען נישט קיין פאפע" — זאגט זי און רעדט אים צו, ער זאל אוועקוואַרפען דאס וואסער־פירעריי און פרוווען ווערן א שניידער, אדער א שוסטער, אדער א בעקער. אויף אלעם האט ער איין ענטפער: ער קען נישט. דאן הייסט זי איהם ווערען א רבי. זי דערציילט איהם וועגען א נישט געשטויגענעם חלום, אין וועלכען זי האט געזעהן איהרע עלטערען, וועל־כע האבען בפירוש געזאגט, אז סימכע זאל ווערען א רבי. און — ער איז פארבליבען א רבי. דא עפענט זיך א פרישער קוואל פון פרנסה פאר יאסעלע פרנס, וועלכער ווערט גבאי ביים הייליגען „צדיק" ר' סימכע און וועלכער פער־קויפט אפילו דאס גבאי שני פאר 500 רובעל צום כיטרען ליטוואק, וואס דערשמעקט, אז: ס'וועט זיין גוט!.. און — ביילע די רביצין (שוין נישט ביילע די יתומה) טריומפירט: ווער ס'איז שיין — יאך בין קלוג, שפּ יאך מזל מיט א פולע קרוג.

סימכען אבער איז שלעכט, ער פילט זיך נישט גוט אין די ענגע ד' אמות פון זיין חדר-מיוחד-שטיבל און ער רייסט זיך בגוואלד יעדעס מאל ארויס און בעט זיך ביי זיינע גבאים: שמייסט מיך, איך לייג מיך אליין אריבער, אבי לאזט מיך כאטש אביסל צו מיין ציפעליו...

די גבאים דערלאזען אבער נישט, אז דאס פאלק זאל זיך דערוויסען, אז ס'איז גאר א גולם און נישט קיין רבי... נארן זיי אים יעדעס מאהל צוריק ארייין צו זיך מיט א פולע שיסל קליס־קעלעך... דערביי קומט צווישען די גבאים פאר אזא שמועס:

— דער גולם האט שוין איינמאהל צו דער מויד א חשק...

— דאס וועט דאך אומברענגען דאס עסקן..

עס העלפט אבער נישט: סיי ציפע און סיי סימכע רייסען זיך צו זיך און איינמאל, ווען ציפע קומט אריין צום רבין. נעמט זי חוזק מאכן פון דער רביצין און ווייזט אן אויף זיך: זעה גאר מיינע פעסטע באקעס און געשטעל... די רבי־צין פארלירט זיך אבער נישט און פאר־שנורעוועט איר פיסקעלע: אוואדע... א שיינע לאלע מיט קישעלעך אין דער טאליע...

פארשטייט זיך, אז אזא פלאנטער קען נישט לאנג אנהאלטען און סוף־כל-סוף גיט ער א גט ביילען די יתומה, וועלכע דערקלערט דאן לפני כל עם ועדה, אז דער רבי איז גאר א גולם. דער בלאף פלאצט און סימכע בלייבט מיט זיין ציפעליו און מיט... זיינע עמערס וואסער...

• • •

ווער פון די ארטיסטען עס האט בע־סער אדער ערגער געשפּילט? שווער אויסצורעכענען, ווייל... אלע זענען גע־ווען גוט: סימכע, יאסעלע פרנס, דער כיטרער ליטוואק, ביילע די יתומה, ציפעליו און אפילו דער פריץ. „וואס זאל ליגען אין ארץ" איז אויך גוט! אט דאס איז די הויפט-מעלה פון מא־דערנעם טעאטער — נישט ארויסרוקען קיין סטארן. אלע מוזען זיין אויפ'ן ארט.

און — עס איז ד"ר ווייכערטן גע־לונגען.

גבריאל ווייסמאן

אויף דער זיצונג פון שטאדט-ראט האט מען גערעדט וועגן דעפראודאציעס פון בעאמטע און ארבייטער אין מאגיסטראט

מאנטאג איז פארגעקומען א זיצונג אין שטאדט-ראט.

דעם פארזיץ האט געפיהרט דער שטאדט-פרעזידענט גזשעטשנאראווסקי, וועלכער האט צוו. אנד. קאמוניקירט אז אין דער אבטיילונג פון געזעלשאפטליכער שוץ (אפיעקע ספולעטשנע) האט דער שעף ה' טשוויענק ענטדעקט דעפראודאציעס, וועלכע זענען בעגאנגען געווארן דורכ'ן בעאמטען אין דער זעלבער אבטיילונג, יאסטזשעמבסקי. דער זעלבער בעאמטער, וואס איז אנאבסאלווענט פון דער היגער גארבער-שולע, האט צוגענומען 2800 זלאטעס. וועגן די דעפראודאציעס איז געמאלדען געווארן דער פראקוראטור און יאסטזשעמבסקי וועט האבען א פראצעס.

פרעזידענט גזשעטשנאראווסקי ערקלערט דערביי, אז די פאמיליע פון דעם דעפראודאנט האט שוין אבגעצאהלט 1700 זל. צוזאגענדיג די רעשט 1200 זל. אין די נאהנסטע טעג צו ערלעדיגען. אין דעם דאזיגען ענין האבען בייזוויליגע מענשען זיך בעמיהט אריינצושלעפען דעם וויצע-פרעזידענט ראדאמסקי, וועלכער איז א שואגער פון דעפראודאנט יאסטזשעמבסקי. דאס איז — זאגט פרעזידענט גזשעטשנאראווסקי — איז רכילות, ווייל יאסטזשעמבסקי איז געווען פריהער שטאדט-בעאמטער ווי ראדאמסקי'ס שוואגער.

לאווניק סוליגא, אלס דירעקטאר פון דער ראדאמער גארבער-שולע, פיהלט זיך געטראפען, וואס פרעז. גזעטשנאראווסקי האט אנגעוויזען אז יאסטזשעמבסקי איז געווען אנ'אבסאלווענט פון דער דערמאנטער שולע און ער ערקלערט,

וויצע-פרעזידענט אנערקענט נישט פאר א שוואגער און דער דירעקטאר שאקעלט זיך אב פון תלמיד

אז ס'איז א זיכערע זאך, דאס יאסטזשעמבסקי איז אין מאגיסטראט נישט אנגענומען געווארן אלס קוואליפיצירטער גארבער, נאר אלס א בעאמטער.

אין צווייטען קאמוניקאט איז מודיע פרעזידענט גזשעטשנאראווסקי וועגן א צווייטע דעפראודאציע. עס האנדעלט זיך וועגען א גנבה, וועלכע עס האט אויסגעפיהרט אויף די שטאדט-ארבייטען דער עלטערער ארבייטער פאלוטקיעוויטש. ער האט גע'גנב'עט 25 זעק צעמענט און מען האט איהם ביי די גנבה געפאקט. אויך ער וועט האבען א פראצעס.

אויף די פראגען פון ראטמאן ד"ר קעללעס-קראוז וואס מען הערט מכח גרינדען ביי דער שטאט-פערוואלטונג א קאנטראליר-ביורא עס זאלען זיך נישט איבער'חזר'ען קיין דעפראודאציעס, ערקלערט דער פרעזידענט גזשעטשנאראווסקי, אז אזא ביורא איז שוין געגרינדעט געווארן אונטער דער לייטונג פון נאטשעלניק נאוויצקי.

עס ווערט מיטגעטיילט, אז די אלע בעאמטע, וועלכע האבען אונטערגעשריבען דעם דעפראודאנט יאסטזשעמסקי פארשידענע קוויטען אהן א געהעריגער קאנטראל, וועלען בעקומען א דיסציפלין-שטראף.

אויפ'ן ארט פון דעם מיטגליד אין דער רעוויזיאנס-קאמיסיע פון דער שטאט-פערוואלטונג ה' שמיגיעל, וועלכער איז געוועהלט געווארן אלס לאווניק, האט דער שטאדט-ראט גע־וועהלט דעם ה' לעאן נאוואקאווסקי וועלכער איז נישט קיין ראטמאן.

דער שטאט-ראט האט בעשלאסען, אז די שטאטישע קרעדיט-געזעלשאפט זאל ווייטער פערבלייבען אין ראדאם און נישט איבערגעטראגען ווערען קיין לאדזש. וואס האט געזאלט געשעהן.

עס איז בעשלאסען געווארן אין ב. ג. ק. צו נעמען אן הלוואה פון 192 טויזענד זלאטעס צו בויען דאס 4-טע ארבייטער-הויז אויף דער ערשטער מאי-גאס.

דער שטאט-ראט האט אנגענומען דעם בעשלוס צו געהן בעגריסען צומארגענס דינסטאג דאס צוריקגעקומענע מיליטער פון אונזער שטאט, פון די מאנעווערס.

מיט דעם איז דער טאג-ארדנונג אויסגעשעפט געווארן.

• • •

אזוי ווי די לעצטע שטאט-ראט זיצונגען קומען לעצטענס פאר אין דעם קאבינעט פון פרעזידענט, וואלט וויגשענסווערט געוועזען, אז דער סעקרעטאריאט פון שטאט-פערוואלטונג זאל אזוי ווי אין זאהל פון שטאט-ראט אויך דא בעזארגען געהעריגע פלעצער פאר די פרעסע-פארשטעהער, בכדי זיי זאלען זיך נישט ברויכען פערשטעקען אין די ווינקלען, ווייל זיי קומען נישט לשם פערוויילונג, נאר צו דערפילען זייער זשורנאליסטישען חוב. און דעריבער ברויך מען זיי זייער ארבייט פערלייכטערען און נישט שווער-מאכען. וועגען דעם ברויך די שטאדט-פערוואלטונג געדענקען.

אר.

ראדאמער בעל-מלאכות צוויי מאהל דורכגעפאלען
פרעמדע פערנעמען זייערע ארבייטס-פלעצער.

די שוועדישע פירמע „עריקסאן" בויט אין ראדאם אנ'אבטיילונג פון איהרע אויסארבייטונגען, וואס בעשטעהען פון טעלעפאן-אפאראטען וכדומה. די פאבריק ווערט געשטעלט אויף דער קאזשעניצער גאס און איהר פארנעם שפרייט זיך אויס אויף א גרעסערען שטח. ביי דער דאזיגער ארבייט איז פאראויסגעזעהען געווען בעשעפטיגונג פאר א גרעסערע צאל ארטיגע ארבייטס-ווארשטאטען פון פארשידענע בוי-צוועקען ווי: סטאליארס, שלאסער, בלאכאושעס, מולאושעס א. ד. גל.

מיט איין ווארט, מ'האט ערווארט אנ'אויפלעבונג און א בעסערע קאניונקטור אויפ'ן ארבייטס-מארק אין אונזער שטאדט. די דאזיגע האפנונג האט אבער אפגענארט און ס'האט זיך אויסגעלאזט פון דעם נישט מעהר ווי א בלויזער חלום. „עריקסאן" בויט טאקע די פאבריק, אבער די ראדאמער בעלי-מלאכות וועלען דערביי נישט פערדינען א גראשען. די סיבות פארוואס ס'איז אזוי געשעהן, זאלען זיין צוליב צוהויכע פרייזען, וואס די ראדאמער ארבייטער האבען אנגעבאטען דער פירמע „עריקסאן", וועלכע האט נישט געוואלט בעשטעהן און געברענגט ביליגערע ארבייטס-הענד פון דער פרעמד. זי האט נעמליך אראבגעברענגט אוש ארבייטער פון טשענסטאכאוו און פון שלעזיען, וועלכע האבען פערלאנגט א פיעל ביליגערען ארבייטס-לוין און ממילא געשלאגען די אפערטען פון די ראדאמער ווארשטאטען. ס'האט געלוינט יענע ארבייטס-אינטערנעמונגען צו קומען צו פאהרען קיין ראדאם, איינארדנען ווארשטאטען אין א פרעמדער שטאדט, דינגען א לאקאל און אויסטראגען פערשידענע אנדערע אויסגאבען און ביי דעם אלעם פארשטעלען א ביליגערע אפערטע פאר אויספיהרען די ארבייט. קורץ געזאגט: קיין איין ראדאמער פירמע האט זיך נישט געקענט דערהאלטען אויף די ליציטאציעס פון די פערשידענע ארויסגעשטעלטע האנדווערקערישע ארבייטען.

די ראדאמער בעלי-מלאכות האבען אלזא געהאט א פאטאלען מזל, נישט קענענדיג בייסטעהן די קאנקורענץ פון דער פרעמד.

די ארטיגע פוילישע פרעסע מאכט פון דעם אנ'אנדערען אויספיהר: נישט קאנקורענץ איז דאס געווען די סיבה, נאר די אונפעהיגקייט, דאס נישט קענען מאכען א ריכטיגע קאלקולאציע האט אויפגעשטויסען די ראדאמער ארבעטער. דער „דזיען-ראדאמסקי" דערלאנגט דעריבער די ראדאמער בעלי-מלאכות א לעקציע פון מוסר, אז זיי זענען נישט קיין לייט; אז זיי האבען צו-גרויסע אפעטיטען. און, אז ס'האט זיי פערפיהרט די אילוזיע, אז די שוועדישע פירמע וועט שיטען מיט מיליאנען, אזוי ווי אמאהל ס'איז געווען מיט „אולען", וואו מ'האט געארבייט זעהר פאמעלעך, פאר זעהר טייער און נישט איבעריג פינקטליך און נעגוי.

דאס זעלבע איז געווען - שרייבט „דזיען-ראדאמסקי" — מיט די צוויי נייע פאווישעכנע שולען, וואס די שטאדט-פערוואלטונג האט בעשלאסען אויפצובויען. ס'איז אויסגעשריבען געווארן א ליציטאציע, אויף וועלכער ס'האבען זיך געשטעלט בוי-פירמעס פון ראדאם און אויך פון דער פרעמד, אבער קיין איין ראדאמער פירמע האט נישט בעוויזען צו בלייבען קאנקורענץ פעהיג. ס'איז אנגענומען געווארן די אפערטע פון א ווארשאווער פירמע, וועלכע האט גערעכענט מיט 20 טויזענד זל. ביליגער פון די ראדאמער און דאס בלויז אויף איין שולבויאונג.

פון מויל-מלאכה אריבער צו „האנד-ארבייט".
זיך צעווערטעלט און דערנאך אריינגעשטאכען א קאסע.

אויף די לאנקעס פון דארף גאנסאוו הינטער ראדאם, איז אויסגעבראכען א קריעג צווישען די צוויי שכנים פראנציזשעק ראזוואדאווסקי און יוזעף סאסאל. בשעת מחלוקה האט דער לעצטער אריינגעשטאכען זיין געגנער מיטן שארפען שפיץ פון דער קאסע, וועלכע ער האט געהאלטען בעת מעשה אין דער האנד.

ראזוואדאווסקי איז נעשטארבען אויפן וועג צום שפיטאל. סאסאל איז איינגעזעצט געווארן אין דער ראדאמער תפיסה.

אפעלאציע-געריכט בעשטעטיגט דעם אורטייל אויף א ראדאמער סוחר.

דאס אפעלאציע-געריכט אין פויזען האט בעשטעטיגט דעם אורטייל פון בידגאשטשער קרייז-געריכט, וועלכער האט פער'משפט דעם ראדאמער סוחר ה. זיידענשנור אויף א יאהר תפיסה און צו בעצאהלען טויזענד זל. געריכט'סקאסטען, פאר וועלען אונטערקויפען א בעאמטען פון שטייער-אמט.

די נייע קהלה-פערוואלטונג זאל רופען א זיצונג.

אין שטאדט קורסירען קלאנגען א גאנצע וואך, אז דאס מיניסטעריום האט פעראדענט די נייע געוועהלטע קהלה-פערוואלטונג זאל רופען א זיצונג און איבערנעהמען די בעל-הבתישקייט אין גמינע. דאס מיניסטעריום זאל האבען וועגען דעם מיטגעטיילט דעם קעלצער וואיעוואדא, וועלכער האט שוין זאגאר בעאויפטראגט דעם היגען סטאראסטא ער זאל רופען צום לעבען די נייע קהלה.

די וואס וויסען דאס צו דערצעהלען, גיבען איבער, אז די זיצונג פון דער נייער קהלה-פערוואלטונג, זאל פארקומען ביז'ן 18-טען, ד"ה איבערמארגען זונטאג.

פערשווינדען געווארען דער חתן אין חופה-טאג.

דער איינוואהנער פון דער פארשטאדט זאמלינע, וואצלאוו רעימער האט געזאלט חתונה האבען מיט א טאכטער פון א היגען רעסטאראן-אייגענטימער. די חופה איז שוין פארגעברייט געווארען אין דער קירכע, די חתונה-געסט און אויך די כלה זענען געקומען. אבער פלוצלינג האט מען זיך ארומגעזעהן, אז דער חתן פעהלט. מ'האט איהם ארומגעזוכט און נישט געפונען. דער חתן איז פערשווינדען געווארען ביי געהיימניספולע אומשטענדען. דער דאזיגער פאל האט ארויסגערופען א געדריקטע שטימונג ביי דער כלה און ביי אלע פערזאמעלטע חתונה-געסט, וועלכע זענען זיך פונאנדערגעגאנגען אין גרויס פערצווייפלונג.

ווי מען הערט איז דער פערלוירענער חתן נישט אויסגעפונען געווארען ביז היינט. מען איז משער, אז מיט רעימער'ן האט געטראפען אנ'אומגליקספאל.

פערזיכערט די צוקונפט פון אייערע קינדער!

דער חודש סעפטעמבער שטעהט אונטער'ן צייכען פון נייעם שול-יאהר. די שול-מויערען זענען ווידער פול מיט'ן הילכיגען געפילדער פון קליינווארג, געבענדיג טאטע-מאמע א סך נחמה, אבער אויך נישט ווייניג דאגות. דארף מען דאך בעפרידיגען אזוי פיעל בעדערפענישען פון די אונטערוואקסענדע קינדער, און דער עיקר — זייער צוקונפט.

איז קיין וואונדער נישט, וואס איצט קומט אלץ אפטער די מחשבה וועגען דעם, אז מען מוז פערזיכערען די צוקונפט פון קינד, די מעגליכקייט פון ווייטערער בילדונג, אויסלערנען א פאך א. א. ח. און דעריבער דארף מען טאקי אין סעפטעמבער, נישט אריינקלערענדיג קיין סך, זיך איינשאפען אויפ'ן נאמען פון קינד א פרעמירט אבשפארונג'ס-ביכעל פון פ. ק. א. דאס פרעמירטע ביכעל פון פ. ק. א. לערענט צו זיין שפארזאם, צווינגט צו קלערען וועגען דער צוקונפט פון קינד, און איז די בעסטע ערבות, אז אין עטליכע יאהר ארום וועט מען האבען צו דיספאזיציע יענעם נישט גרויסען, אבער אזוי ווערטפולען, מיט אזוי פיעל זארגעוודיגקייט צוזאמענגעקליבענעם פאנד, וואס וועט דאך לייכטער מאכען דעם קינד צו פארנעמען די געגארטע לעבענ'ס-פאזיציע. וויפיעל פרייד גיט דאס בעוואוסטזיין, אז לפחות אין די בעדייטענדסטע אבשפארונג'ס-ראהמען (צו 5 זל. א חודש, ד. ה. מיט ווייניגער ווי 17 גראשען א טאג) האט מען ערפילט די פליכט פון פערזיכערען די צוקונפט פון קינד.

א ביסעל הומאר

א פעטער א בעל-מופת

— איהר ווייסט ר' נח, איך האב א פעטער אין אמעריקא קען ער מחיה-מתים זיין.

— וואס רעדט איהר? אזא גרויסער מאן איז ער? — וועמען האט ער מחיה מתים געווען?

— טאקע מיך אליין. איך בין שוין א געשטארבענער, האט ער מיר אריינגעשיקט עטליכע דאלאר, האט ער מיך לעבעדיג געמאכט.

ראדאמער מיידלעך... א בין השמשות-שמועס אין פארק.

בחור (צום מיידל): דו מוזט וויסען, מיין טייערע, אז איך וועל ירשענען א מיליאן ירושה נאך מיין זיידע.

מיידעל: נארעלע, די טראגסט זיך ארום מיט חלומות. ערשט נעכטען האב איך תנאים געשריבען מיט דיין זיידע, אין א וואך ארום וועט זיין די חתונה.

עס האלט שוין דערביי

— צו וואס בויען די דייטשען אונטערערדישע פליה-פלעצער?

— כדי זיי זאלען זיך קענען בעהאלטען אונטער דר'ערד פון חרפה.

צו אלע צוריקגעקומענע ווייבלעך און מיידלעך מעלדונג פון ראבינאט

מיר זענען מודיע לאחבנ"י, אז אלע זכרים, וועלכע קומען פון דאטשע, געבען גט די מיידלעך, מיט וועלכע זיי האבען א גאנצען זומער שפאצירט אין וואלד און געפרעגעלט אויף דער פלאזשע.

דעסגלייכען מאכען מיר וויסען אלע יונגע ווייבלעך, וואס קומען צוריק פון זאקאפאנע, קריניצע, שטשאווניצע, טרוסקאוויעץ, גארבאטקע וד"ל, זיי זאלען נעהמען נאך אמאהל חופה וקדושין פון זייערע מענער.

פאר מיידלעך, וועלכע קענען נישט אנווייזען זייערע מענער און געפונען זיי נישט, האבען מיר קיין שום עצה נישט. זיי בלייבען אייביגע עגונות.

סאבאטאזש.

סטאלינס אויטא האט זיך אנגעקלאפט אין א בוים. באלד נאך דער מעשה, איז אין דעם דארף געקומען א קאמיסיע צו פיהרען אן אויספארשונג.

נאך דער אויספארשונג האט מען געבראכט א 80-יעהריגען זקן.

— אלטיטשקער, איהר ווערט בעשולדיגט אין אן אטענטאט אויף סטאלינ'ען.

— איך אן אטענטאט?

— יא. איהר, אלע אין דארף בעשטעטיגען, אז מיט 50 יאהר צוריק, האט איהר איינגעפלאנצט דעם בוים, אין וועלכען סטאלינ'ס אויטא האט זיך אנגעשטויסען.

דער ים קבר.

א ראדאמער יוד האט געמאכט א ווייטע רייזע אויף דער שיף. פלוצים איז איינער פון די פאסאזשירען געשטארבען. האט מען איהם ווי דער שטייגער איז, געגרייט אראפצולאזען אין ים אריין. און כדי דער מת זאל וואס גיכער אראפ צום ברעג, האט מען אין זאק אריינגעלייגט עטליכע שטיקער קויהל. צוקוקענדיג זיך צו דעם, זאגט דער ראדאמער:

— אז מענשען געהען אין גהינום אריין האב איך שוין געהערט, נאר אז זיי מוזען זיך מיטנעמען קויהלען — פון דעם האב איך נישט געוואוסט.

אין א ווייין-געשעפט.

אין א ווייין-געשעפט קומט א יוד אריין קויפען א פלעשעל ווייין אויף שבת. דער סוחר פערלאנגט פאר דעם פאר דעם פלעשעל ווייין 3 זלאטיס, דער קונה טענה'ט, אז דאס איז צו טייער.

— גלויבט מיר, זאגט דער ווייין-סוחר — אז איך לעג נאך צו דערצו.

— צי איהר לעגט צו, דאס ווייס איך נישט, נאר אז איהר גיסט צו — דאס ווייס איך אויף זיכער — האט דער יוד געענטפערט.

דאָס לעבען אין קעלץ.

וואַד = נאָטיצען.

מיר לעבן היינט אין צייטען פיל מיט סיורפריזען און קאָנטראַסטען, ווי צב״ש ציוויליזאַציע מיט... ראַסען-האַס, קולטור מיט... אַריער-פּאַראַגראַף, רעזאָלוציעס, צו וועלכער מיר זענען שוין ליידער צוגעוואוינט געוואָרען אין טאָג-טעגלי-כען לעבען, אַזוי, אַז דאָס מאַכט שוין קיין ספּעציעלען איינדרוק. אַלענפאַלס אינערהאַלב אין יודישען לעבען, האָבען מיר דרייסט געקענט טראַכטען, דאָס אין אנבליק פון די שוין אויבענדער-מאָנטע צייטען, הערשט ביי אונז אַחדות און סאָלידאַריטעט-געפיהל. אויב דאָס מערקט זיך נישט אויפ׳ן פּאָליטישען געביט וואו מיר זענען צעשפּליטערט אויף פערשידענע פּאַרטייאישע קרעמ-לעך. דאָך אין טעגליכען לעבען, עכ״פ איז דאָ ביי אונז פערשטענדניש פאַר די געמיינזאַמע אינטערעסען אַזוי פון יחיד ווי פון כלל.

• • •

ליידער מוזען מיר פעסטשטעלן, דאָס אַ געוויסער טייל פון דער אינטעליגענץ וועלכע פּרעטענדירט צו פערנעמען אַנ-גענעזעהן אָרט אין ווירטשאַפטליכען לעבען, האָט נאָך פון די לעצטע גע-שעהענישען גאָרנישט געלערענט, און דאָס וואָס ס׳פערשטעהט דער דורכ-שניטליכער יונגערמאַן, היינטיגע צייט פאַר דאָס עלעמענטאַרסטע, פאַרשטעהט נישט יענער טהייל אינטעליגענץ, וואָס האָט פאַקטיש בעדאַרפען דינען אַלס מוסטער.

אָט געפינט זיך אַ יודישער באַר-לאָקאַל אויף שיענקיעוויטשאַ גאַס „פּי-קאַדיללי״. אין די ערשטע צייטען איז ער בעזוכט געוואָרען דורכ׳ן היגען עולם, וואָס האָט זיך רעקרוטירט פון פערשידענע שיכטען. איצט אָבער איז שוין אַנדערש. די אינטעליגענץ, און געוויסע... חאַלץ-סוחרים פּאַסט דאָרט נישט אַריינצוגעהן. זיי פערפילען אַנ-דערע לאָקאַלען אויף די זעלבע גאַס. דאָרטען וואו מ׳קוקט אויף זיי נישט איבריג גאַסטפריינדליך, דאָרטען וואו די ענדעקישע העץ - צייטונגען ליגען ברייט פונאַנדערגעשפּרייט אויף די טי-שען מיט די „סוואַי דאָ ס׳וועגאַ״-לאָ-זונגען, און וואו זיי זענען נישט גע-ווינשען. נישט קוקענדיג אויף גאָר, גייט מען דאָרטען על „קידוש אינטע-ליגענץ״.

ווארום צום בעדויערען הערשט ביי די דאָזיגע לייט אַנ׳איינרעדעניש, אַ קרענקליכע מאַניע, אַז דאָס געפונען זיך אין אַנדערע נישט יודישע לאָקאַלן, איז אַ כבוד און „זאַשטשיט״ מיט וואָס מ׳קען זיך שפּעטער פאַר אַלעמען בערימען און דאָס מ׳שטיינסגעזאָגט גע-הערט ביי די דאָזיגע מענשען צו די אינטיליגענטישע מאַניערען.

און דער יודישער לאָקאַל פוסטע-וועט, ווייל די פער׳יתום׳טע קליינע כשר׳ע אויפשריפט, געפינט זיך אין דעם וויסטאַווע-פענסטער.

אויב מיר זענען שוין דערגאַנגען צו אַזאַ מדריגה, איז דאָס נישט בלויז בעדויערונג׳ס ווערט, נאָר ס׳איז אַ יו-דישע טראַגעדיע, וואָס אָט דער פאַר-טעמפּטער עלעמענט געפונט זיך ביי אונז — ליידער.

אָבסערוואַטאָר.

את אחי אנכי מבקש! איך זוך די ברודערשאַפט.

(צוגעשיקטער בריעף אין רעדאַקציע.)

קעלצער יודען געדענקען גוט די גע-שיכטע פון די ברידער לעווענשטיין. דאָס איז אַ „מעשה נורא משלשה אחים״ וואָס איך וויל עס שוין נישט איבער׳חזר׳ען. די זאַך איז שוין גענוג פּאָפּולער אין קעלץ. נאָר אויסען בין איך צו פרעגען די ברידער לעווענ-שטיין ע ד מ ת י ? ווי באַלד די גרעסטע און די שענסטע פני העיר האָבען זיך צו אייך געוואָנדען און אַזוי פיל מוסר געזאָגט, אַז לא זו הדרך! אַז ברידער געגען אַ ברודער האַנדלען נישט אַזוי ברוטאַל בפרט ווען עס איז בפירוש אַ לאו אין דער תורה לא תקום ולא תטור, ווי אויך יעצט ווען עס איז פאַר די ימים הנוראים ווען דער דין איז עד — שירצה את חברו און אייער ברודער ליגט פערשמאַכט פון הונגער און נויט אין קרימינאַל שוין באַלד 5 יאָהר און איהר זענט נעוואָרען אוטם אָזנכם משמוע און ווילט גאָר נישט הערען וואָס מענשען רעדען צו אייך. ברירער לעווענשטיין איהר זאָגט דאָך דאָס איהר זענט קראַנקע מענשען, איהר פאָהרט דאָך אַלע יאָהר קיין קאַרלסבאַד און קריניצא לויט אַ מוסטער פון דעם יאָהר און איהר ווילט דאָך אַ וודאי האָבען אַ ישועה, געדענקט „כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים״ בפרט מבשרך על תתעלם און איהר זאָלט געדענקען וואָס איהר טהוט אַ: במדה שאָדם מודד מודדים לו.

אַ אייגענער.

געפונען אַ טויט קינד.

דער אייגענטימער פון דער גאַרבאַר-ניע אין שזאַריק (קעלצער געגענד) ה׳ יאַכים טענענבוים האָט געפונען ביי זיין סאַדזאַווקע-טייך, דעם טויטען קער-פּער פון אַ ניי געבוירען קינד. פּאָליציי פיהרט אַנ׳אויספּאָרשונג.

מיר בעטייליגען זיך אין טיפען טרויער

פון דער **פאַמיליע יאסני**

צוליב׳ן פריהצייטיגען טויט פון זייער זוהן און ברודער, אונזער מיטאַרבייטער

ד ו ד נ. ע.

משה גאָטליב, לייביש ווײנשטאָק, משה רעכט.

קעלץ. אַברהם ביעדני, יעקב יורא, און אַנד.

Warszawskie Zakł Chem. „Chemikol"

Przedstawicielstwo

H. Aronowicz Kielce

ul. Piotrkowska № 25.

Z intencji zaręczyn

p. Feli Sas zp. Mońkiem Sandałem

najserdeczniejsze życzenia składają:

Kielce E. Zyngier, Ch. Kozienicki. F. Najfeld.

ענטוזיאַסטישער קבלת = פּנים פאַר׳ן מיליטער.

היינטיגען מאָנטאָג האָט זיך דאָס מיליטער פון היגען גאַרניזאָן צוריקגע-קעהרט פון די מאַנעווערס. אין שטאָדט זענען זיי פייערליך בעגריסט געוואָרען, דורך די פאַרשטעהער פון דער קאָמו-נאַלער אין זיכערהייט׳ס-מאַכט און אַ גרויסע צאָהל שול-יוגענד, דערונטער אויך פון די יודישע שולען, וועלכע האָט ענטוזיאַסטיש בעגריסט דאָס מי-ליטער.

פּלוצלינגער טויט פון אַ יודישען יונגערמאַן.

פערגאַנגענעם שבת-צונאַכט׳ס איז אין זיין וואָהנונג אויף שענקיעוויטשאַ גאַס, געשטאָרבען פּלוצלינג דער אַרטיגער עטליכע צוואַנציג יעהריגער דוד יאַסני. דער אַנגעקומענער דאָקטאָר האָט שוין פעסטגעשטעלט דעם טויט. אין דער לויה האָט זיך בעטייליגט אַ גרויסער גרויסער עולם, דערונטער אַ גרויסע צאָהל יוגענד, אין וועמענ׳ס קרייזען דער פערשטאָרבענער האָט פערקעהרט און אויך גענוזען בעליבט. דער טראַ-גישער טויט-פאַל, האָט אין שטאָדט געמאַכט אַ שווערען רושם.

מאַנגעל אין בוי = אַרבעטער.

צוליב די לעצטענס פערשטאַרקטע בוי-אַרבייטען, לאָזט זיך ביי אונז אין שטאָדט מערקען, דאָס פעהלען פון בוי-אַרבייטער, וואָס אויך די פאַרדינס-טען פון די באַשעפטיגטע אַרבייטער זענען לויט סטאַטיסטישע ציפערען גע-שטיגען פון 1 זל. אויף 1.35 זל. אויף אַ שעה.

אכטונג קעלצער לעזער!
וואונשן ווערן שוין אנגענומען

אבטיילונג פאַר אסטראָוויעץ, אָפּאַטאָוו, וויערזשבניק און אומגעגנד.

אהרן פרידענטאַהל

ווירקליכקייט און פאַנטאַזיע

מיר האָבען דאָ אַ יוד, וועלכער פערענטפערט אַלע אַקטועלע פּראָבלע-מען מיט רמזים, געהיימניספולע ציי-כענס, אַנדייטונגען א. ד. גל.

עס מאַכט זיך עפּעס אַ רעש אַ וועלט-געפילדער, קומט ער שוין צו גיין און זאָגט אַרויס זיינע פילאָזאָפישע סימבאָ-לישע אַנווייזונגען.

עס זידט דאָך לעצטענס מיט סודע-טען, איטאַליענישער ראַסיזם, נירענ-בערגער קאָנגרעס א. ז. וו. קומט צו גיין צו מיר אונזער פילאָזאָף און זאָגט זיינע מיסטעריעזע שטימונגען:

1

איהר זעהט אומעטום טעלעפאָנישע סלופּעס מיט דראָטען בעצויגען פון איין סלופּ צום צווייטען; אַזוי ציהען זיך די סלופּעס מיט די דראָטען איבער די גאַנצע וועלט. דאָס איז אַ שפּראַך אַ געהיימע שיפער, וואָס מען ברויך צו דעשיפרירען. צו לעזען. דאָס שרייט און דערמאָהנט אויף יעדען שריט און טריט: געוואַלד! די גאַנצע וועלט איז בעדראָהט!

2

מיר הערען פון קאָנפערענצען, קאָנ-גרעסען, אינטערנאַציאָנאַלע צוזאַמענ-פאָהרען, און אומעטום ווערט אונאויפ-הערליך ווידערהאָלט די פראַזע, ווי מען ברויך בעקעמפען דעם אַנטיסעמי-טיזם, מען מוז בויען די יודישע מלוכה פאַר יודען אין א״י, מען מוז שאַפען וואָהן-ערטער פאַר די געפּייניגטע פלי-טים א. ז. וו.

וואָס ווערט דערפון, וואָס איז גע-וואָרען פון עוויאַן, בריסעל, פילאַדעל-פיע, מען האָט שעהן און הערליך גע-רעדט אָבער געטוהן האָט מען גאָרנישט, אַ חוץ וואָס מען האָט הערמעטישער די טויערען געשלאָסען; ווייזט איהר פאַרוואָס? ווייל די מענשען רופען זיך אידעאַליסטען, וועלכע זענען בעהויכט פון אַנ׳אידעע צו העלפען די געדריקטע.

אויך דאָ רעדט צו אונז די געהיימ-ניספולע שפּראַך, די שפּראַך פון נוס-רייקין, וואָס אויב מיר וואָלטען זי באַלד דעשיפרירט וואָלטען מיר פער-שפּאָרט נאָכצולויפען די אַלטע ראַסיס-טישע דזשענטעלמענער, וועלכע נישט בלויז זיי ווילען דעם ראַסיזם בעקעמ-פען, נאָר פערקעהרט, זיי ווילען איהם פערשפּרייטען און פערשטאַרקען.

דאָס איז זייער טעטיגקייט אין א״י און אויף די גאַנצע וועלט.

דאָס וואָס זיי רופען זיך אידעאַליסטען, און רעדען פון אידען האָט זיי דעמאַס-קירט, ווייל לעזט און פערשטייט: אידעע האָט די איניציאַלען: איטאַליע, דייטש-לאַנד, עסטרייך.

יאָ אַזוי איז עס, דאָס איז דער איינ-ציגער אידעאַל פון די אַלע הערשער און וואוילטעטער נאָכצוטוהן איטאַליען דייטשלאַנד און עסטרייך.

אַ הערליכע האָפנונג! יודישע פירער ווייסט פון די פערמאַסקירטע ראַסיסטי-שע קאָנפערענצען.

דער אַנטיסעמיטישער קאַמף קומט פאַר אונטערן פּרעטעקסט, אַז יודען זענען קאָמוניסטען אָדער פאַשיסטען, היטלער טרעט אַרויס געגען יודען אַלס „שעפער״ פון קאָמיניזם. לעניין האָט אומגעבּרענגם און אַראָבגעשווענקט דעם שענסטען יודישען קבוץ, ווייל זיי זענען קאַפּיטאַליסטען און דערפאַר מאָנאַר-כיסטען (היינט פאַשיסטען).

און מיר יודען, מיר האָבען געקעמפט פאַר אַלע אידעאַלען, יעדען געהאָלפען און קיינער האָט אונז נישט בעדאַנקט מיר האָבען אַ וועלט אויפגעבויט און אַליין קיין שטוב פאַר זיך נישט בעקומען.

מיר האָבען די דייטשע אינדוסטרי אויפגעשטעלט, מיר האָבען די איטאַלי-יענישע פּאַרטען און שיפ׳ס-בעוועגונג געשאַפען — אָבער אַליין זענען מיר פערשטויסען.

דער אַלטער וישכחהו פון יוסף׳ן שוועבט איבער אונזערע קעפּ.

מען פערגעסט שטענדיג אין אונזע-רע לייסטונגען. דערפאַר ברויכען מיר פאַר זיך טוהן, נאָר פאַר זיך און נישט טהוען אומגעבעטענע טובות און שלי-סען דעם וכוח וועגען פערשטויסען אין געטאָ, אָדער מישען זיך און ענינים פון אַנדערע פעלקער.

מיר האָבען גענוג אויפצוטוהען צווי-שען יודען און פאַר יודען. אויך דאָ דערמאָהנט אונז אונזער קעניג דוד סימבאָליש מיטן למה יאמרו הגוים. די איניציאַלען פון למה רופען צו אונז ווע-גען היינטיגען ברען-סעזאָן. לעניין מו-סאָליני, היטלער, איז למה. יאָ אַזוי איז עס, נאָכוואָס עפּעס צו געבען אונזערע פיינד אַ פּרעטעקסט אונז צו פערניכטען אַלס קאָמוניסטען צו פאַשיסטען.

לאָמיר בעסער לייסטען צווישען יודען און פאַר יודען.

• • •

איך האָב אויסגעהערט און געטראַכט אפשר איז ער גערעכט.

פון קרייז=געריכט

אויף דער לויפענדער אַרויספאָהר-סעסיע האָט וויערזבניק פערנומען אַ גאָר ‚בכבוד׳יג אָרט.

מיר ווען איבערגעבען בלויז די 2 וויערזבניקער פּראָצעסען:

I

דער ערשטער פּראָצעס איז געגען וויערזבניקער איינוואוינער יאַן קאַלעק וועלכער האָט צוליב ירושה - סכסוכים ערמאָרדעט דעם שוואָגער און דעם חתן פון זיין שוועסטער ווי אויך פערוואונדעט זיין שוועסטער.

דאָס הייסט אַ קורצער סך הכל: 2 מענשען דערמאָרדעט און 1 מענש (אַ לייבליכע שוועסטער) שווער פערוואונ-דעט.

אַלס עדות טרעטען אַרויס מצד דער בעשולדיגונג זיינע עלטערען, וועלכע בעלאַסטען איהם זעהר. ווי אויך די פערוואונדעטע שוועסטער, וועלכער מען האָט נאָך די קוילען פון דער פּלייצע נישט אַרויסגענומען. דער לעצטער׳ס עדות-זאָגעז מאַכט אַ שרעקליכען איינ-דרוק, איבערהויפּט ווערט זי בעטראַכט אַלס לעבעדיגער קאָרפּוס דעליקטי צו-ליב איהר דורכגעשאָסענע פּלייצע וואו קוילען שטעקען נאָך.

דער בעשולדיגטער מישט אויף זיין יחוס פון וועלכען ער ווייזט אָן, אַז אין 1920 איז ער אַלס פריייוויליגער אַריינ-געטרעטען אין מיליטער, אום צו בע-קעמפען די קאָמוניסטישע געפאַהר, נאָכהער האָט ער טאַדעללאָז געדינט געדינט פינף יאָהר אין די פּאָליציי. ביילעגענדיג פערשידענע בעשטעטיגונ-גען אויף אונטערצושטיצען זיינע ער-קלערונגען, אויפ׳ן גרונד פון די ער-קלערונגען, בעט דער בעשולדיגטער איהם צו שענקען די שטראָף, בכדי איהם נישט צו שטויסען אין אָבגרונד, פערשפּרעכענדיג פון היינט זיך אויפ-צופיהרען גוט און פיין.

ווייזט אויס, אַז די שאָטענ׳ס פון די 2 ערמאָרדעטע און די פערוואונדעטע שוועסטער, וועלכע זיצט אויך אין גע-ריכט קוים ווי אַ שאָטען האָט איבער-געוואויגען די וואָגשאָהל געגען בעשול-דיגטען.

דער אורטייל איז געפאַלען: 10 יאָהר תפיסה.

II

דער צווייטער פּראָצעס איז געוועזען געגען ה׳ אונגער ג. דירעקטאָר פון אַ יודיש בענקעל, וועלכער ווערט בעשול-דיגט פאַר צונעמען זיך ווינקולאַציעס, אינקאַסעס א. ד. ג.

דער פּראָצעס געהערט נאָך צום „פאַר׳ן מבול״ ווייל 3 יאָהר איז דער ה׳ אונגער געוועזען אין א״י און נאָך זיין צוריק-קומען איז ער צוגעצויגען געוואָרען צו געריכטליכע פעראַנטוואָרטליכקייט.

אין פּראָצעס טרעטען אַרויס 58 עדות און דויערט שוין 3 טעג.

ביז יעצט איז נאָך נישט דאָ קיין אורטייל.

KINO APOLLO

בּיז זונטאג איינשליסליך!
בּעריממטער פּראגראם
א שענער פ י ל ם, בּעריממע פּראָדוקציע
מארקא פּאלא
אין די הויפּט - ראָל
ג א ר י ק א א פּ ע ר
ג ו ר י ע ס י ג ר י ד
א י בּ ע ר ן פּ ר א ג ר א ם
פּאַט = וואָך און אנדערע צוגאבּען

KINO APOLLO

גרויסער פריהמארגען פּראגראם
שבת 1 און 3 זונטאג 12 און 1⁴⁵ אז.
פּוילישער פ י ל ם
Ułan Księcia JÓZEFA
מיט די בּערימטע פּוילישע אַרטיסטין
יאדוויגא סמאסארסקא
Od poniedziałku
פּוילישער פ י ל ם
Profesor Wilczur

ראַדאָמער כּראָניק.

ראַדאמער בּעפעלקערונג בּעגריסט דאס מיליטער.

די ראַדאָמער בּעפעלקערוג האָט דינסטאג בּעגריסט דאָס מיליטער, וועלכעס האָט זיך אומגעקעהרט קיין ראַדאָם פון די מיליטערישע איבּונגען.

אַלע הייזער אין שטאָדט זענען געווען דעקאָרירט מיט מלוכה'שע פעהנער. אַרום 5 אזייגער נ. מ. האָט זיך דאָס מיליטער בּעוויזען אויף פּלאַץ דריטער מאַי, וואו ס'איז אויפגעבּויט געוואָרען א טריאומף-טויער. ס'זענען דאָרט געווען פערזאמעלט פאָרשטעהער פון דער מאַכט די מיטגלידער פון שטאָדט-ראָט, פון דער שטאָדט-פערוואַלטונג און דעלעגאַציעס פון געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס און פעראיינען. ס'האָבּען געהאַלטען בּעגריסונג'ס-רעדעס פּרעזידענט גזשעטשנעראָווסקי, פּראָפ. פּיעטרושעוויטש און פּראָפ. מאַלויאַ.

איבּער'ן גאַנצען וועג זענען געווען אויסגעשטעלט שפאַלערען מיט שול-קינדער און א ריזיקער עולם פון טויזענדער מענשען. דאָס מיליטער איז בּעוואָרפען געוואָרען מיט בּלומען. איבּער'ן וועג האָבּען פערשידענע אָרגאַניזאַציעס און פריוואַט-מענשען מכבד געווען די זעלנער מיט פּאַפּיראָסען און זיסיקייטען. די טראָטואַרען, בּאַלקאָנען און פענסטער זענען געווען איבּערפולט מיט מענשען, וועלכע האָבּען זיך צוגעקוקט צו דעם מאַרש פון מיליטער.

הרב ראובן הורוביץ
אין ראדאם.
(קאָמוניקאַט)

אין די טעג פון 9 – 12/9 האָט בּאַזוכט אונזער שטאָדט דער טאַלאַנטפולער רעדנער און בּעקאַנטער רעליגיעזער עסקן הרב ר' ראובן הורוביץ, דער מיטגליד פון דער צענטראַלער לייטונג פון „מזרחי" אין פּוילען. דער גאַסט האָט געווייַלט אין אונזער שטאָדט אין די אַנגעלעגענהייטען פון קרן קימת לישראל. מיט זיין אַנטייל זענען פאָרגעקומען א ריי פערזאַמלונגען געווידמעט דעם אַנטייל פון „מזרחי" און „תורה ועבודה" אין דער טראַדיציאָנעלע תשרי אַקציע לטובת דעם קק"ל. שבת צונאַכט איז פאָרגעקומען אין לאָקאַל פון „מזרחי" א מסיבה מיטן אַנטייל פון פיל חברים און איינגעלאַדענע געסט. הרב הורביץ וואָס אין וואַרימע ווערטער פאָרגעשטעלט די פערזאַמעלטע די צילען פון קק"ל אין יעצטיגען מאָמענט, ערב די פרישע אויפגאַבּען פון קאָנסטרוקטיווע טעטיגקייט לטובת דעם א"י בּנין אין אַנבּליק פון די געשעהענישען אין א"י.

לויט דער איניציאַטיוו פון גאַסט איז געשאַפען געוואָרען א ספּעציעלער קאָמיטעט פון די טעטיגסטע „מזרחי" טוער, וועמענס אויפגאַבּע ס'איז: צו בּעאַבּאַכטען אויף דער נדרים-אַקציע אין די ימים נוראים, קערות, לוחות און בּרכות.

דער בּאַזוך פון הרב הורוויץ האָט אויך מיט פיל צוגעהאָלפען צו דער אָרגאַניזאַציאָנעלע שטאַרקונג פון דער „תורה ועבודה"-בּאַוועגונג אין אונזער שטאָדט.

קעלצער כּראָניק

פ י י ג ע ל ע פ י י נ ג א ל ד נ. ע.

דאָס ציוניסטישע קעלץ האָט היינטיגען מיטוואָך בּעגלייט צו אייבּיגע רוה, איינע פון די אָנגעזעהענסטע ציוניסטישע טהוערינס, בּיי אונז אין שטאָדט, וואָס האָט פיל גלייסטעט פאַר'ן נאַציאָנאַלען אויפבּוי-ווערק.

פרוי פייגעלע פיינגאָלד, וועלכע איז אין יונגען עלטער פון פירציג יאָהר, אַזוי פריהצייטיג אוועקגעריסען געוואָרען איז אויך געווען בּעקאַנט אלס קלוגע פערנונפטיגע פרוי, מיט צוגלייך איידעלען סובּטעלען כּאַראַקטער, וואָס מיר בּאַגעגענען זעלטענס, ליידער זעהר זעלטען. אין דער לויה, האָט זיך בּעטייליגט א ריזיגער עולם. דערונטער אויך קריסטליכע שכנים, בּיי וועלכע די פערשטאָרבּענע איז אויך בּעליבּט געוועזען. בּיים אָפענעם קבר האָבּען מספיד געוועזען אין נאָמען פון דער אָרטיגער ציונ. אָרג. ה' י. מ. רייזמאַן, און פון „וויזאָ" פרוי ערליך.

עהרע איהר אָנדענקען!

גרויסע פּאָליציי-אָבּלאַוועס.

אין דער נאַכט אויף זונטאָג דעם 11 ה. מ. האָט די פּאָליציי-מאַכט אַדורכגעפיהרט אַ גרעסערע אָבּלאַווע בּיי דער פערבּרעכער-וועלט בּעת וועלכער ס'איז פערהאַלטען געוואָרען אַ געוויסער שמואל פעדערמאַן, וואָס ווערט שוין אַ לענגערע צייט געזוכט דורך דער לאָדזשער פּראָקוראַטור.

מיר בּעוויינען דעם פריהצייטיגען טויט
פון אונזער אונפערגעסליכער פריינדין
פ י י ג ע ל ע פ י י נ ג א ל ד נ. ע.
און דריקען אויס דער פעריתומטער פאַמיליע
דעם טיפסטען מיטגעפיהל.
קעלץ
יחזקאל גוטמאַן און פרוי.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie
Elektrycznym Sp.Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

אָסטראָווצער כּראָניק

דער יונגסטער רב אין פּוילען
און אויף דער גאַנצער וועלט.

מיט איניגע וואָכען צוריק האָבּען מיר געשריבּען וועגן די פּטירה פון קונאָווער רב.

צוליבּ דעם וואָס דער נפטר האָט נאָך נישט קיין דערוואַקסענע זיהן איז געקליבּען געוואָרען אויפ'ן קבר פון נפטר דער עלטסטער זוהן פון נפטר, וועלכע איז קוים אַלט 16 יאָהר. אַלזאָ דער יונגסטער רב אין פּוילען און אויף די גאַנצע וועלט.

דערווייל געפונט זיך נאָך דער יונגער רב אונטערן אויפזיכט פון אָסטראָווצער רבּין, וועלכער גרייט צו דאָס יונגע פּאַסטוכעל צום פיטערען זיין קינעווער סטאַדע.

די אויפזיכט איבּער די הכנסות פון יונגיטשקען רב האָט דערווייל דער קינעווער בּעל-הבית ר' חיים שמעון גאָלדבּערג.

די קינעווער זאָגען, אַז די קינעווער קהלה האָט שוין אַ ספּעציעלען סיסטעם, ווי אַזוי אַ רב נישט צו צאָהלען קיין פּענסיע; די וואָס גלויבּען נישט, זאָלען זיך פעראינטערסירען מיט'ן לעבּענ'ס-סטאַנדאַרט פון נפטר'ס הויז נאָך בּיי זיין לעבּען – און וועלען שוין דאַן גלויבּען.

דער חסידישער פּירוש אויף בּיינערמאַנ'ס פּראָצעס

מיר האָבּען שוין אויפ'ן זעלבּען אָרט געמאָלדען וועגן פּראָצעס געגען פעלדשער בּיינערמאַן; מיר האָבּען אָבּער נאָר געמאָלדען וועגן די אָפיציעלע זייט פון פּראָצעס, אָבּער נישט די פּערשפּעקטיווע חסידישע קלאַנגען וועגען פּראָצעס.

צוליבּ דעם וואָס די קלאַנגען האָבּען שוין אויסגעוואַקסען אַ לעגענדע, וועלכע האָט זאָגאַר געפונען אַנ'אָבּקלאַנג אין אַנ'אַרטיקעל פון ה' צימערמאַן אין „היינט", וואָלט איך פאַר אַ פליכט אויך וועגען דעם פּרט מיטצוטיילען.

דער פעלדשער בּיינערמאַן איז געוועזען מיט'ן היגען רבּי'ן שטאַרק בּעפריינדעט און האָט פיל מיטגעווירקט דורכצופיהרען אַלס מו"צ דעם היינטיגען יונגען רב ר' יעקיל האַלשטאַק און איז דער ערשטער געקומען מעלדען דעם אַלטען אָסטראָווצער רבּי'ן ז"ל וועגען דעם אויסוואַהל לויט'ן וואונש פון רבּי'ן. לעצטענ'ס איז ער געוואָרען דעם רבּי'נס שטאַרקסטער געגנער און איז געגען רבּי'ן אַרויסגעטרעטען שטאַרק אַגרעסיוו.

די חסידים טייטשען דעריבּער אויס דעם לעצטען פיינליכען פּראָצעס אַלס אַלס עונש פאַר'ן רבּי'נס זילזולים.

די פרוי פון ה' בּיינערמאַן איז טאַקי די פאַריגע וואָך הארט פאַר'ן פּראָצעס געקומען צום רבּי'ן און שטאַרק געוויינט און געבּעטען דער רבּי זאָל איהר מאַן מוחל זיין.

דערבּיי האָט זי אַנגעגעבּען אַ קוויטעל מיט אַ פּדיון. דער רבּי האָט דעם פּדיון צוריקגעגעבּען און פערזיכערט, אַז ער איז איהם מוחל און אַנגעוואונשען ס'זאָל איהם גאָרנישט שאַטען.

דאָס זאָגען די חסידים וועט זיכער העלפען און ער וועט בּיי די אַפּעלאַציע בּעפרייט ווערען.

אשרי המאמין.

אכטונג קעלצער לעזער!
עס וועלען שוין אָנגענומען
לשנה טובה = וואונשען
צו בּיליגע פּרייזען
בּיי ה' גריצמאַן
קעלץ, קאָזיאַ 3.

בּעקאַנטמאַכונג
איך מאַך בּעקאַנט, אַז איך האָבּ מיר געעפענט אַ
פּראַצאַווניע פון פרויען - שניידעריי
איך האָבּ געאַרבּייט פיעל יאָהרען אין קיבוץ.
דאַדורך נעם איך אָן זעהר צו בּיליגע פּרייזען.
קומט און איבּערצייגט אייך!
ראַדאָם אויף רווינסקאַ 3 וו. 10

גרויסער
אויסוואהל
פון ווינש - קאַרטען
צו בּיליגע פּרייזען
100 וויזיט קאַרטען 1 זל.
בּעשטעלט נור אין דרוקערייל
פון ד. שיינבּוים
ראַדאָם, זשעראָמסקי 21
געדענקט דעם אַדרעס:
פריהער זשעראָמסקי 9
היינט זשעראָמסקי 21
בּיליגסטע קוועלע
פון דרוק = אַרבּייט
100 חתונה קאַרטען 2 זל.

Kino ADRIA
שבת דעם 17 — 1 און 3 אז.
זונטאָג דעם 18 — 12 און 2 אז.
פריהמאָרגען - פילמען
Piękny film p. t.
Ich stu i ona jedna
w rol. gł.
ulubienica wszystkich
Deanna Durbin
i słynny dyrygent L. Stokowski
Nad program: Dodatki

Do niedzieli d. 18 Września włącznie.
Kino ADRIA
Rewelacyjny film polski p. t.
DRUGA MŁODOŚĆ
w rol. gł. Gorczynska, Stępowski, Cwiklińska,
Wiszniewska, Zacharewicz, Cybulski, i inn.
Nad program: Kolorowy dodatek i tygodnik P. A. T.

אכטונג קעלץ!
אין אַלע רעדאַקציע און אדמיניסטראַציע - ענינים בּיטע זיך צו פערשטענדיגן מיט אונזער מיטאַרבּייטער
ק. בּיינוואַל
שריפטליך קען מען זיך ווענדען:
Red. „Radomer - Kielcer - Leben" Kielce, ul. Warszawska 2.

אבּאָנאַמענטס פּרייז: פּער 3 חודש אין פּוילען זלאָט, אין פראַנקרייך, בּעלגיען 4 פראַנק, אין ענגלאַנד 30 סענט.
1-sza i ostatnia strona liczą 10 szpalt.
TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.

Redaktor CH. M. HERC — tel. 15-18 טעל. — Wydawnictwo „Radomer-Kielcer Leben" Szwarlikowska 20